

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

MSOSSK15

Syksy 2016

Marika Ketamo ja Taina Väinölä

”MUA POHDITUTTAA”

– Nuorten ajatuksia seksuaalisuudesta
sijaishuollon yksikössä

Ketamo Marika & Väinölä Taina

”MUA POHDITUTTAA”

- nuorten ajatuksia seksuaalisuudesta sijaishuollon yksikössä

Tämä tutkimus toteutettiin yksityisen lastensuojelun sijaishuollon palveluita tuottavassa yrityksessä, jonka yhteen yksikköön laaditaan seksuaalikasvatussuunnitelma omaohjaaja työhön tukemaan nuoren seksuaaliterveyttä. Tutkimuksessa kartoitettiin nuorten ajatuksia, mielipiteitä, kokemuksia ja toiveita siitä, miten seksuaalikasvatusta tulisi heidän mielestään yksikössä toteuttaa. Näin varmistettiin nuorten osallisuus seksuaalikasvatusohjelman laadinnan perustaksi. Tutkimuksen tavoitteena oli myös lisätä ohjaajien tietämystä seksuaalikasvatuksen merkittävyydestä osana yksikön arjen luontaista hoito- ja kasvatustyötä.

Teoreettisena viitekehyksenä toimii lastenoikeuksien sopimus, lastensuojelulaki ja nuorten seksuaalioikeudet sekä lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys. Teoriapohjaa määrittää myös vahvasti tutkittuun tietoon perustuva seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus nuoren seksuaaliterveyteen. Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, joka toteutettiin haastatteleamalla viittä 13–17-vuotiasta huostaanotettua nuorta. Haastattelut analysoitiin aineisto- ja teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen tulosten mukaan nuoret tarvitsevat ja kaipaavat tietoa heidän seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista, kuten parisuhteesta, ystävydestä, seurustelusta, itsensä rajaamisen taidoista ja ulkonäköön liittyvistä asioista. Lisäksi tuloksista käy ilmi, että nuorilla on väärää ja liian vähän tietoa esimerkiksi ehkäisystä, raskaaksi tulosta, nuorten seksuaalioikeuksista ja seksuaalisuuden monimuotoisuudesta. Tutkimustulosten rinnalla kautta linja nuoret toivat esiin omaohjaajien suuren merkityksen heidän elämässään, mutta myös muiden ohjaajien läsnäolo, kuuntelu ja tuki koettiin merkityksellisesti.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten tieto tai sen puute heidän seksuaaliterveydestään ei poikkeaa kouluterveyskyselyihin verrattaessa muiden vastaavan ikäisten nuorten tietoihin. Tutkimusten mukaan huostaanotetuilla nuorilla on enemmän seksuaalista riskikäyttäytymistä ja riskiä joutua kokemaan seksuaalista hyväksikäyttöä ja kaltoinkohtelua. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota sijaishuollon yksikössä toteutettavaan seksuaalikasvatukseen.

ASIASANAT:

seksuaaliterveys, seksuaalikasvatus, sijaishuolto, nuori, osallisuus

Marika Ketamo & Taina Väinölä

“I WONDER...”

- -thoughts of adolescents about sexuality in a foster care unit

This research was carried out in a private child welfare company providing foster care services. One of the company's foster care units is working on a sexual education programme for private counselling work in order to promote the sexual health of the adolescents. The objective of this research was to survey the thoughts, opinions, experiences and wishes of the adolescents on how sexual education should be carried out in their unit. This was a means to ascertain the inclusivity of the adolescents as a basis of the sexual education programme. Another objective of the thesis was to increase the awareness of the counsellors on the importance of sexual education as a natural part of the everyday care and education work in their unit.

The theoretical framework of the thesis consists of the UN Convention on the Rights of the Child, the Child Welfare Act, the sexual rights of adolescents and the sexual development of children and adolescents. The scientifically certified effectivity of sexual education on the sexual health of adolescents also serves as an important theoretical basis of the thesis. The research has been conducted with qualitative methods. The research material was gathered with a semi-structured theme interview, which was carried out by interviewing five 13 to 17 year-old adolescents who were committed to care. The interviews were analyzed with a material- and theory-based content analysis.

The results of the research show, that adolescents want and need information about issues related to their sexuality, such as relationships, friendships, dating, control in sexually charged situations, and matters related to one's physical appearance. In addition, the results show that adolescents have too little and erroneous information about certain issues, e.g. birth control, sexual rights of the adolescents and sexual diversity. Outside the pre-selected research questions, the adolescents emphasized the importance of personal counsellors in their lives, but also the presence, support and attention of other counsellors was considered important.

Compared to school health researches, the amount, quality, or lack of information related to sexual health possessed by the adolescents who participated in the research does not differ from that of other adolescents of the same age. According to several researches, adolescents in foster care express more sexual risk behavior and have an increased risk of being subjected to sexual abuse and maltreatment. As a consequence, it is extremely important to pay attention to the sexual education given in foster care units.

KEYWORDS:

Sexual health, sexual education, foster care, adolescent, inclusivity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSEN JA NUOREN SEKSUAALISUUS	8
2.1 Seksuaalisuus	8
2.2 Seksuaaliterveys	9
2.3 Seksuaalioikeudet	11
2.4 Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys	13
2.4.1 Vauvaikä	13
2.4.2 Leikki-ikä	14
2.4.3 Koulu- ja murrosikä	14
2.4.4 Fyysinen kehitys	16
2.4.5 Psykososiaalinen kehitys	16
2.4.6 Kognitiivinen kehitys	17
2.5 Lapsen ja nuoren seksuaaliterveyttä uhkaavia tekijöitä	17
3 SEKSUAALIKASVATUS OSANA LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON YKSIKÖN KASVATUS- JA OHJAUSTYÖTÄ	21
3.1 Seksuaalikasvatuksen taustalla vaikuttavat lait ja säädökset	21
3.2 Seksuaalikasvatuksen tavoitteet	22
3.3 Seksuaalivalistus, -opetus ja -neuvonta	23
3.4 Seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus	24
3.5 Seksuaalikasvatus sijaishuollon yksikössä	25
3.6 Ohjaaja seksuaalikasvattajana	28
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	30
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
5.1 Tutkimusmenetelmä	31
5.2 Aineistonkeruu menetelmä	32
5.3 Aineiston keruun toteutuminen	33
5.4 Aineiston analyysi	34
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
6.1 Keneltä ja miten nuori haluaa saada seksuaalikasvatusta?	37
6.2 Seurustelu ja parisuhde	38

6.3 Ystävyys ja kiusaaminen	39
6.4 Seksuaalioikeudet ja seksuaalisuuden monimuotoisuus	40
6.5 Eka kerta, ehkäisy ja sukupuolitaudit	40
6.6 Raskaus ja abortti	41
6.7 Nuoren normaali fyysinen kasvu ja kehitys sekä ikätasoinen seksuaalinen kehitys ja porno	41
6.8 Päihteet ja seksuaalisuus	42
6.9 Ulkonäköpaineet	43
7 POHDINTA	44
7.1 Tulosten tarkastelu	44
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	47
7.3 Loppusanat	50
LÄHTEET	52

LIITTEET

Liite 1. Koodaustaulukko	
Liite 2. Haastattelulupa	
Liite 3. Haastattelukysymykset	

KUVAT

Kuva 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet. (THL 2015a).	9
Kuva 2. 13–17 vuotiaiden tyttöjen raskaudenkeskeytykset/1000 vastaavan ikäistä tyttöä Suomessa. (Sotkanet 2014; THL 2014b).	19
Kuva 3. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 2011–2015 (Tilastokeskus 2016).	20
Kuva 4. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus. (Cacciatore 2015).	23
Kuva 5. Osallisuuden tikapuut (mukaillen Hart 1999) (Eskel & Marttila 2013).	26
Kuva 6. Koodaustaulukko.	36

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus siitä, minkälaista seksuaalikasvatusta nuoret toivovat saavansa sijaishuollon yksikössä. Tutkimus toteutettiin lastensuojelunpalveluita tuottavassa sijaishuollon yksikössä. Opinnäytetyön toimeksiantaja halusi yksikössä laadittavan seksuaalikasvatussuunnitelman pohjaksi nuorten osallisuuden elementin eli tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa nuorten ajatuksia, toiveita ja mielipiteitä siitä, miten seksuaalikasvatusta tulisi yksikössä toteuttaa. Nuoren osallisuuden huomioiminen on yksi hallituksen kärkihankkeesta.

Väestöliitto on saanut 75 000 dollaria Merck - hankkeeseen, jonka tarkoituksena on kehittää yhteistyössä lastensuojelulaitosten nuorten ja henkilökunnan kanssa laitoksissa asuville nuorille suunnattua seksuaalikasvatusta. Sen tavoitteena on edistää nuorten seksuaaliterveyttä ja ammattihenkilöstön tietotaitoa. Seksuaalikasvatus on nuoren seksuaalioikeus, jonka WAS (World Association for Sexology), IPPF (International Planned Parenthood Federation) ja WHO (World Health Organization) ovat määritelleet perustuen yleismaailmallisiin ihmisoikeuksien periaatteisiin. WHO:n Euroopan aluetoimisto ja Saksan liittovaltion terveyskasvatuskeskus BZgA julkaisivat seksuaalikasvatuksen standardit, joiden tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta. Nuoret ovat oikeutettuja saamaan hyvää kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta lakeihin ja oikeuksiin pohjautuen.

Opinnäytetyön lähdeaineistona on käytetty uusimpia tutkimuksia ja kirjallisuutta. Tietoperustassa on avattu käsitteet nuori, osallisuus, sijaishuolto, seksuaaliterveys ja seksuaalikasvatus sekä lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys. Työssä on nostettu esiin myös lakien, säädösten ja oikeuksien merkitys seksuaalikasvatuksen taustalla.

Nuorten seksuaaliterveyttä ja seksuaalikasvatuksen vaikuttavuutta on tutkittu Suomessa, mutta erityisesti sijaishuollon nuorten seksuaaliterveydestä ei löytynyt tutkittua tietoa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli löytää vastaus kysymyksiin: "Mitä mielipiteitä ja toiveita nuorilla on sijaishuollon yksikössä toteutettavasta seksuaalikasvatuksesta ja minkälaista seksuaalikasvatusta nuoret kokevat tarvitsevansa, jotta heidän seksuaaliterveytensä olisi hyvä?"

Alussa käsitellään lapsen ja nuoren seksuaalisuutta, jonka jälkeen tarkastellaan seksuaalikasvatusta osana lastensuojelun sijaishuollon yksikön kasvatusta ja ohjaustyötä. Tämän jälkeen siirrytään tutkimuksen tarkoitukseen ja tavoitteisiin sekä toteuttamiseen ja työ päättyy tutkimustuloksiin ja niiden tarkasteluun.

2 LAPSEN JA NUOREN SEKSUAALISUUS

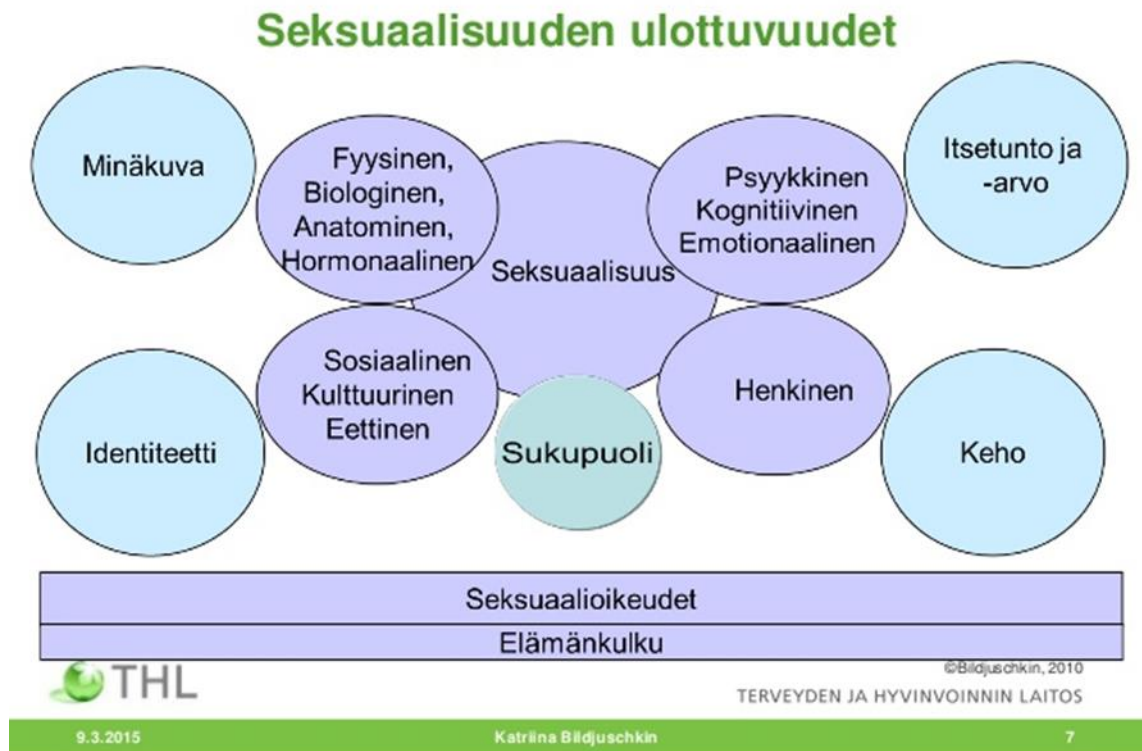
2.1 Seksuaalisuus

Who määrittää seuraavasti: ” *Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, sukupuolisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet, vaikka seksuaalisuus voi pitää sisällään kaikki nämä ulottuvuudet, ihminen ei aina koe tai ilmennä niitä kaikkia. Biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksessa seksuaalisuuteen.*” (THL 2010, 16.)

Seksuaalisuus on voimavara ja positiivinen asia ja se on osa meidän persoonallisuuttamme ja käyttäytymistämme. Sen biologinen lähtökohta on lisääntymisen varmistaminen. Seksuaalisuus on läsnä meissä syntymästä kuolemaan ja se näkyy kehossamme, ajatuksissamme ja toimissamme. Seksuaalisuus on kaikki se mielihyvä, jota ihminen kokee läheisyytenä ja lämpönä vuorovaikutuksissa toisiin ihmisiin, mutta myös sitä miten hän kokee oman ruumiinsa eri osien tuntemukset. Seksuaalisuuden johdosta me voimme tuntea läheisyyttä jonkun toisen kanssa, hyväksyntää, ihastumista ja rakastamisen tunteita. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 11–13; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010a, 25–26; Oksanen 2015, 8-9.)

World association for Sexual Health, WAS on seksuaaliterveyden maailmanlaajuinen ja monitieteinen järjestö. Järjestöön kuuluu tieteellisiä yhdistyksiä ja asiantuntijoita ihmisen seksuaalisuuden alalta. WAS edistää kaikkialla maailmassa seksuaaliterveyttä ja jokaiselle ihmisille kuuluvia seksuaalioikeuksia. Seksuaalioikeudet perustuvat yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, tieteelliseen tietoon ihmisten seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä. Nuorille on laadittu omat seksuaalioikeudet. WAS vahvistaa seksuaalisuuden olevan olennainen osa ihmisyyttä. Seksuaalisuus koetaan läheisissä suhteissa, hellyyden osoituksina, mielihyvän ja nautinnon tunteina, haluina ja fantasioina. Seksuaalisuus näyttäytyy myös käyttäytymisenä, arvoina ja asenteina toista ihmistä kohtaan. WAS:in mukaan jokaisella on oikeus saada opetusta ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta, joka tukee myönteistä kehitystä seksuaalisuudesta. (Ingham & Aggleton 2006, 98.; WAS

2014.) Seksuaalisuus on kokonaisvaltainen asia ihmisen elämässä, josta saa hyvän käsityksen seuraavan kuvan avulla.

Kuva 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet. (THL 2015a).

2.2 Seksuaaliterveys

WAS vahvistaa, että seksuaaliterveys voidaan määritellä tai ymmärtää vain laajalla käsitteellä seksuaalisuudesta. WAS vahvistaa edelleen seksuaaliterveyden olevan yksilön seksuaalisuuteen liittyvän henkisen ja kehollisen sekä sosiaalisen ja tunne-elämän tila. Se ei ole vain sairauden tai toimintahäiriön puuttumista. (WAS 2014.) Seksuaaliterveys on osa ihmisen hyvinvointia koko hänen elämänsä aikana, ja se sisältää ihmisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja emotionaalisen ulottuvuuden (STM 2016a). Seksuaaliterveys sisältää kunnioittavan ja positiivisen lähestymistavan seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin. Se sisältää myös mahdollisuuden tyydyttäviin ja turvallisiin seksikokemuksiin vapaana painostuksesta, syrjinnästä ja väkivallasta. (THL 2010.)

Seksuaalinen hyvinvointi on tärkeä osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia, ja jokaisen ihmisen tulee saada tutkimukseen perustuvaa ja asiallista tietoa oman seksuaalisuutensa edistämiseksi ja suojelemiseksi. (Bildjuschkin 2015, 11.)

Seksuaaliterveys pohjautuu myös itsensä hyväksymiseen ja itsetuntemukseen, ja se kattaa myös kyvyn olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sekä ottaa vastuuta seksuaalisesta toiminnasta. Seksuaaliterveyteen sisältyy hyvä itsearvostuksen tunne, toisen ihmisen kunnioittaminen ja seksuaalinen nautinto. Seksuaaliterveyden tarkoituksena on auttaa yksilöä saavuttamaan positiivisia kokemuksia, eikä se ole ainoastaan negatiivisten kokemusten, kuten sukupuolitautilien, seksuaalisen väkivallan tai ei-toivotun raskauden välttämistä. Hyvällä seksuaaliterveydellä on mahdollista saavuttaa tyydyttävät ja turvalliset seksuaaliset kokemukset ilman, että niihin liittyvät syrjintä tai väkivalta. Hyvä seksuaaliterveys mahdollistetaan kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksien toteutumisella ja riittävällä seksuaalikasvatuksella. (Liinamo 2005, 23; Suvivuo 2015, 57.)

Kansainvälisten standardien mukaan suomalaisten nuorten seksuaaliterveys on monilla mittareilla mitattuna varsin hyvä. Tästä huolimatta nuorten seksuaaliterveyden edistämisessä on Suomessa vielä useita kehittämistarpeita ja -kohteita. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014, 13; Suvivuo 2015, 60.) Seksuaalikasvatuksen vaikutuksia arvioineiden useiden kansainvälisten tutkimusten perusteella seksuaalikasvatus lisää nuorten seksuaaliterveyden tietoutta. Seksuaalikasvatusohjelmien on todettu lisäävän nuorten suvaitsevaisuutta ja vastuullisempaa asennoitumista sukupuolitauteja, kondomin käyttöä ja ei-toivotulta raskaudelta suojautumista kohtaan. Nuorten seksuaalinen riskikäyttäytyminen on vähentynyt. (Liinamo, 2005, 49.)

Vuoden 1994 jälkeen seksuaalikasvatus väheni kouluissa. Tämän jälkeen nuorten raskaudenkeskeytysten määrä alkoi 1990-luvun loppupuolella kasvaa nopeasti. Vuoden 2004 jälkeen tilanne on vähitellen kehittynyt parempaan suuntaan, jos tarkastellaan 13–17 vuotiaiden raskauden keskeytysten määrää ja seksitauteja. Mutta silti toistuvien klamydiatartuntojen määrä on noussut, tippuritartunnat nuorilla naisilla ovat lisääntyneet samoin kuin miesten kuppatapaukset pääkaupunki seudulla. Samaan aikaan yhdynnän aloittamisikä eli peruskoulun 8. ja 9. luokan aikana aloittaneiden osuus kasvoi Stakesin kouluterveyskyselyn mukaan. (Apter 2008, 427–428; Rinkinen 2012, 25–26; Suvivuo 2015, 62.)

Kouluterveyskyselyllä on keskeinen rooli tuottaa sekä kansallisella että paikallisella tasolla laaja-alaista ja kattavaa tietoa lasten ja nuorten terveydestä, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja palveluiden tarpeisiin vastaavuudesta. Kouluterveyskyselyn tarkoituksena on saada pitkäaikaista seurantatietoa peruskoulun 8-9.lk:n nuorille kahden vuoden välein toteutettavalla kyselyllä. (THL 2016a, 5.) Kouluterveyskyselyn 2015 mukaan pojista 30 % ei tiedä, onko kuukautisten alkaminen ensimmäinen merkki siitä, että tyttö voi tulla raskaaksi, tytöillä tuo luku on 12 %. Pojista 29 %:lla ei ollut tietoa siitä, voiko nainen tulla ensimmäisestä yhdyntäkerrasta raskaaksi, tytöillä tuo luku oli 20 %. Ehkäisyvälineistä vain kondomi suojaa seksitaudeilta väittämää piti oikeana pojista 74 % ja tytöistä 80 %. Nuoret vastasivat kysymykseen, mitä ehkäisymenetelmää käytitte viimeisimmässä yhdynnässä (molempien osalta) siten, että 46 % pojista ja 31 % tytöistä vastasivat, että ”ettei mitään”. Lisäksi 11 % pojista vastasivat, että he eivät tiedä, mitä ehkäisymenetelmää on käytetty vai onko käytetty mitään. (THL 2016b.)

Huostaanotettujen tyttöjen seksuaaliterveydessä on puutteita, koska heillä on Väestöliiton pitkäaikaisen kokemuksen ja tutkimusten mukaan riskialtista seksuaalikäyttäytymistä, teiniraskauksia sekä abortteja, huumaus- ja lääkeaineiden väärinkäyttöä ja masennusoireita. He ovat myös korkeammassa riskissä joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi. Väestöliitolla on alkanut vuonna 2013 Merck-hanke, jonka tarkoitus on kehittää menetelmiä lastensuojelulaitoksille huostaanotettujen nuorten seksuaaliterveyden edistämiseksi. (MSD 2013.)

2.3 Seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeudet koskevat kaikkia ihmisiä kaikkialla maailmassa. Niiden tarkoituksena on varmistaa jokaiselle ihmisarvoinen elämä sekä oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan itselleen parhaaksi katsomalla tavalla. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 96.) Seksuaalioikeudet sisältävät oikeuden kokea arvokasta ja mielihyvää tuottavaa seksuaalisuutta. IPPF (International Planned Parenthood Federation) ja WAS (World Association for Sexology) ovat määritelleet seksuaalioikeudet. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010b, 125).

World Association for Sexual Health julkaisi uuden version Seksuaalioikeuksien julistuksesta syyskuussa 2014. Tämä versio on pidennetty ja tarkennettu vuoden 1999 versiosta ja se on aikaisempaa paremmin perusteltu. WAS toteaa, että seksuaalioikeudet perustuvat yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, jotka ovat esillä YK:n ihmisoikeusjulistuksessa.

Seksuaalioikeudet perustuvat myös tutkittuun tietoon seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä. WAS vahvistaa lisäksi, että seksuaalioikeuksien tarkoituksena on suojella yksilön seksuaaliterveyttä ja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan kunnioituksella toisten oikeuksia kohtaan. (WAS 2014; Ihmisoikeudet 2016.)

IPPF on määritellyt seksuaalioikeudet, joista Väestöliitto on muokannut erityisesti nuoria koskevat seksuaalioikeudet, joita on seitsemän kappaletta. Jokaisella nuorella on ihonväristä, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntauksesta riippumatta seuraavat oikeudet (Väestöliitto 2016):

1. Oikeus omaan seksuaalisuuteen

Jokaisella nuorella tulee olla oikeus nauttia omasta seksuaalisuudestaan. Ketään ei saa syrjiä eikä loukata hänen sukupuolisuutensa tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

2. Oikeus tietoon seksuaalisuudesta

Jokaisella nuorella tulee olla oikeus tiedon saantiin seksuaalisuudesta, ehkäisy- menetelmistä, sukupuolitaudeista sekä omista oikeuksista. Hänen tulee saada tietoa siinä muodossa, jonka hän ymmärtää. Nuorelle tulee tarjota tietoa seksuaalisuuden luonnollisuudesta.

3. Oikeus suojella itseään, ja tulla suojelluksi

Nuoren terveys ei saa vaarantua seksuaalisuuden vuoksi. Nuorella on oikeus suojella itseään seksitaudeilta, raskauksilta sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Nuoria tulee suojella kaikenlaiselta seksuaaliselta häirinnältä.

4. Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin

Seksuaaliterveyspalveluiden tulee aina lähteä nuoren tarpeista ja niiden tulee olla luottamuksellisia. Nuorella tulee olla niihin varaa ja ne tulee olla nopeasti saatavilla.

5. Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen

Nuorella on oikeus uskonnosta ja kulttuuritaustasta huolimatta saada tietoa esimerkiksi tarpeellisista ehkäisymenetelmistä. Sukupuoleen, kulttuuriin ja uskontoon katsomatta jokaisella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun.

6. Oikeus yksityisyyteen

Seksuaalikasvatuksen tulee olla lapsen ja nuoren ikä- ja kehitystasoa vastaavaa. Nuorella on oikeus yksityisyyteen häntä koskevissa asioissa ja aikuisen tulee kunnioittaa sitä.

7. Oikeus vaikuttaa

Nuorella on oikeus vaikuttaa häntä koskeviin seksuaaliterveyden asioihin. Hänellä on myös oikeus olla mukana suunnittelemassa nuoren seksuaaliterveyden palveluja. (Cacciatore 2007, 321–324; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 96–109; Aaltonen 2012, 70–73.)

2.4 Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys

Lapsen ja nuoren seksuaalisuus on herkkä ja hieno asia, johon liittyy myös salaperäisyyttä. Seksuaalisuus kehittyy, muuttuu ja muovautuu koko ihmisen elämänkaaren ajan. Seksuaalisella kehityksellä on tärkeä osa ihmisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymistä, ja sillä on vaikutusta myöhemmin siihen, miten lähelle päästää toisen ihmisen, millaisen kumppanin valitsee ja miten osaa olla parisuhteessa toisen kanssa. Ihmisen biologinen perimä, kasvuympäristö, kokemukset ja oma kehitysaikataulu vaikuttavat yksilölliseen seksuaalikehitykseen. Lapsena saatu läheisyys luo turvaa ja antaa pohjan mielihyvän kokemukselle. Nämä tunteet ovat merkittäviä ihmisen itsetunnon ja oman seksuaalisuuden kehittymiselle. (Cacciatore 2007, 66–67; Ryttyläinen & Valkama 2010, 72.) Vanhemman hyväksyvä asenne omaa kehoa ja seksuaalisuutta kohtaan antaa lapselle mallin suvaitsevaisuudesta. Kun lapsi tuntee kehonsa arvokkaaksi, hän kykenee suojaamaan itseään kaltoinkohtelulta ja kohtelee muita kauniisti. (Cacciatore 2007, 34–35.)

2.4.1 Vauvaikä

Vastasyntynyt kokee mielihyvää ihokosketuksesta ja suun kautta. Pieni vauva ammentaa kokemuksia koko kehollaan ja kaikilla aisteillaan. Kuva omasta kehosta vauvalle syntyy läheisyyden ja ihokosketuksen kautta. Vauvaiässä rakentuu turvallinen pohja elämälle, vanhempien vastatessa vauvan tarpeisiin. Vauva pyrkii ääntelyn ja ilmeiden kautta rakentamaan vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta vanhempiinsa. Vauva muodostaa positiivisista kokemuksistaan perustan omanarvontunnon ja minäkäsitykselleen. Jo pienet vauvat koskettelevat sukupuolielimiään satunnaisesti, ja myös muut kehon osat alkavat hahmottua lapselle. Lapsi oppii vauva-aikana läheisyyden ja nautinnon hyväksi tai pahaksi ja samalla luottamus turvalliseen maailmaan rakentuu. (Cacciatore 2007, 134; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 55; Ryttyläinen & Valkama 2010, 73–74.)

Vauva iässä luodaan perustaa seksuaaliselle identiteetille, kiintymiskyvyille, itsetunnon ja omalle kehonkuvalle. Tällöin rakentuvat myös turvallisuuden ja läheisyyden perusta,

asenteet sekä miten lapsi suhtautuu toisiin ihmisiin. Lapsi rakentaa perustan seksuaalisuuden myönteisen ilmapiirin, hyväksymisen ja tarpeiden vastaamisen kautta. Pieni lapsi luo hoivan ja yleisen kasvatuksen kautta alun omalle seksuaalikasvatukselleen, joka välittyy hänelle läheisyyden, tunteiden sekä kehollisuuden kautta. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 219.)

2.4.2 Leikki-ikä

Leikki-ikässä lapsi opettelee sukupuolen, kehon osien ja ihmissuhteiden merkitystä. Lapsi suhtautuu seksuaalisuuteen luontevasti ja uteliaasti, samalla harjoittelemalla koskettamisen sääntöjä, sanojen sopivuutta ja omia tunteita. Lapselle tulee opettaa ikätasoisesti ja kehitystarpeiden mukaisesti omaan seksuaalisuuteen tutustumista. Samalla lapselle tulee ohjata oman koskemattomuuden merkitystä siten, että jokaisella on kehossa yksityisiä paikkoja mihin toisten ei anneta koskea. Pikkulapsen seksuaalisuuteen kuuluvat jo tykkääminen, ihastuminen, läheisyys ja hellät tunteet. (Cacciatore 2007, 139–140; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 220–221.)

Leikki-ikässä lapsi on utelias omaan sekä vastakkaiseen sukupuoleen, hän leikkii eri tavoin tyttöinä ja poikana olemista. Lapsi on innokas, avoin ja luonteva seksuaalisuuden suhteen. Lapselle tulee korostaa ihmissuhteiden, seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden moninaisuutta, koska jo tällöin rakennetaan arvoja ja asenteita. Lapsuudessa seksuaalisuus on kehoon tutustumista, itsensä huolehtimista, minäkuvaa, tunteisiin, ihmissuhteisiin ja turvataitoihin liittyviä asioita. Lapsi rakentaa itsetuntoaan ja taitojaan suojella itseään. Aikuisen ikätasoinen, avoin ja myönteinen sekä suojaava suhtautuminen lasten seksuaalisuuteen on tärkeää, koska sillä voidaan ehkäistä lapsen myöhempää minäkuvan, itsetunnon ja sosiaalisten suhteiden vaikeuksia. (Cacciatore 2007, 139,146,151; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 222.)

2.4.3 Koulu- ja murrosikä

Kouluiässä lapsen oma sukupuoli korostuu, hän opettelee sääntöjä ja kaipaa hyväksyntää toiminnalleen. Lapsen itsetuntoa tulee vahvistaa, koska se tukee myöhemmin tervettä itsenäistymistä. Alakouluikäistä lasta kiinnostaa lähestyvä murrosikä ja siksi on tärkeää kertoa lapselle seksuaalisuudesta avoimesti ilman lääketieteellisten termien taakse kätkeytymistä. Lapselle on tärkeää omanikäisten toiminta sekä harjoitella mitä ja miten

on sopivaa toimia eri tilanteissa. (Cacciatore 2007, 157; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 222–223)

Varhaismurrosiässä lapsen maailmassa ensimmäiset kehon muutokset sekä hormonien aiheuttamat voimakkaat tunnetilojen vaihtelut hämmentävät lasta. Lapsen mieltä vaivaavat epävarmuus kehon muutoksista sekä sen kömpelyys. Lapsi kaipaa tietoa kehityksen moninaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta. Lapsi tutustuu kehoonsa yksin ollessaan tai luotetun ystävän kanssa, mutta seksuaalisuutta ei näytetä julkisesti. Suoria kysymyksiä aikuisille on tässä iässä vaikea esittää, joten kysymyksiin etsitään vastauksia mm. Internetistä. Tässä iässä on tärkeää, että lapsella on luotettava aikuinen, jolta voi asioista kysyä, sillä lapsi ottaa vastaan asiallista tietoa seksuaalisuudesta. Lasta tulee suojata hyväksikäytön, väkivallan ja kiusaamisen kokemuksilta, sillä hän on niille hyvin altis tässä kehitysvaiheessa. (Cacciatore 2007, 158–159; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 223–224.)

Murrosiässä seksuaalinen kiinnostus suuntautuu perheen ulkopuolelle. Nuori tutustuu omaan sukukypsyyden saavuttaneen kehoonsa itsetyydytyksen avulla. Nuoren keho viestittää aikuistumisesta, mutta kypsyyttä nuorella ei siihen vielä ole, koska hänellä on kokemusta vasta lapsuudesta. Murrosikäinen kaipaa rauhaa ja yksityisyyttä, mutta samalla aikuiselta runsaasti tukea, välittämistä ja hyväksyvää läsnäoloa. Nuori viestittää seksuaalisuuden työstämisestään kielenkäytöllään, tavoillaan ja pukeutumisellaan. Uhmakas käytös, aikuisten ohjeiden vastustaminen, alkoholikokeilut ja näpistelyt lisääntyvät tässä iässä, minkä vuoksi tämä on nuorelle riskeille altistavaa ja helposti myös syrjäytymiseen johtavaa aikaa. Nuorten rakastumiset ovat rajuja ja samalla pettymykset nuoren elämän mullistavimpia kokemuksia. Asenteet ja uskomukset seuraavat seksuaalisuuden korostumista nuoren kehossa ja mielessä. (Cacciatore 2007, 167–168; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 224–225.)

Nuoren aloittaessa seksikokeiluja tulee hänen toteuttaa sitä oman haaveilun ja halun heräämisen kautta eikä muiden paineesta. Kun nuorella on rajoista kiinni pitävä aikuinen, rutiineja ja pysyvyyttä elämässään, niin nämä helpottavat nuoren tunteiden myllerrysten keskellä elämistä. Liika vastuun ja vapauden antaminen nuorelle voivat aiheuttaa hänelle turvattomuuden ja jopa hylkäämisen tunteita. Nuori kaipaa aikuista, jota voi kyseenalais-
taa ja jonka kanssa voi kiistellä, mutta jota vasten voi tarvittaessa turvallisesti nojautua. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 225.)

2.4.4 Fyysinen kehitys

Murrosiän eli sukukypsyyden saavuttamisen aikana lapsi kasvaa fyysisesti aikuiseksi. Tämä vaihe alkaa yleensä 9-14 vuoden iässä, ja se kestää yleensä noin 2 - 5 vuotta. Nuorten murrosiän eteneminen tapahtuu yksilöllisesti, johon vaikuttavat myös perinnölliset tekijät. Ihmisen pituuskasvu on hitaimmillaan juuri ennen murrosikää. Kun sukupuolihormonin erityös alkaa ja kasvuhormonin erityös lisääntyy, alkaa nuoren kasvupyrähdys. Tytöt kasvavat nuoruudessa nopeimmin murrosiän keskivaiheilla ja pojat murrosiän loppuvaiheilla. (Aalberg & Siimes 2007, 15–17; Oksanen 2015, 21–22.)

Tytöillä murrosikä alkaa usein ennen poikia. Tytöillä murrosikään kuuluu rintojen kasvamisen ja karvankasvu kainaloissa sekä häpykarvojen kasvu. Ihon rasvoittuminen, pituuskasvun kiihtyminen ja rasvakudoksen lisääntyminen ovat myös murrosiän tuomia muutoksia tytöillä. Ennen varsinaista pituuskasvua pää, kädet ja jalkaterät kasvavat. Useimmilla tytöillä alkaa kuukautiset, joka tarkoittaa sukukypsyyden saavuttamista. (Oksanen 2015, 22–23.)

Pojilla murrosiän merkkejä on kivesten kasvu, joka voi kestää pitkäänkin. Seuraavaksi pojilla alkavat kasvaa häpyalueen karvat. Tämän jälkeen kasvaa penis, jonka kasvu miehen mittaiseksi tapahtuu yleensä kahdessa vuodessa. Pojilla hämmennystä aiheuttavat yölliset siemensyöksyt ja yllättävät erektiot, jotka voivat aiheutua esim. lämpötilojen muutoksesta tai pelästymisestä. Pojille tulee äänenmurros, jolloin ääni madaltuu. Lisäksi heillä iho rasvoittuu herkästi, hiki alkaa haista ja lihakset alkavat kasvaa. (Oksanen 2015, 24–25.)

2.4.5 Psykososiaalinen kehitys

Lapsen psykososiaalinen kehitys on erottamaton osa psyykkistä ja fyysistä kehitystä. Ihmisen psyykkiseen kehitykseen kuuluu minäkuvan muodostuminen, johon liittyy omien tunteiden, ajatuksien ja kokemusten ymmärtäminen. Siihen sisältyy arvojen ja ajatustapojen sekä mentalisaatiokyvyn kehittymistä. Lapsen psyykkinen kehitys on yksilöllistä, joten osa lapsista tarvitsee paljon aikuisen tukea, kun taas toisten kehitys tapahtuu taiseesti ja vauhdilla ilman tukea. Psykososiaalinen kehitys lapsen seksuaalisuudessa tarkoittaa kehonkuvan ymmärrystä ja rakkauden vastaanottamisen ja antamisen kyvyn kehittymistä. Kiintymyssuhteet ovat iso osa psykososiaalista kehitystä, ja ne vaikuttavat

siihen, miten ihminen kokee saavansa läheisyyttä ja rakkautta osakseen. Varhaislapsuuden kiintymyssuhteet luovat perustan ystävyys- ja parisuhteille. Ihminen kulkee pitkän kehityksellisen matkan etsiessään omaa identiteettiään, kunnes saavuttaa kyvyn rakastaa ja nauttia seksuaalisuudestaan. Matkalla seksuaalisuuden maailmaan nuoren tulee saada tehdä sitä vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. (Aalberg & Siimes 2007, 95; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010b, 29; Bildjuschkin 2015, 47–50.)

2.4.6 Kognitiivinen kehitys

Lapsen kognitiivinen kehitys on havaitsemista, ajattelua ja muistia. Kognitiivinen eli järjestelmäinen kehitys seksuaalisuudessa alkaa lapsen leikkisellä uteliaisuudella asiaa kohtaan. Varhaisnuoruudessa uteliaisuus vaihtuu hämmennykseen, mikä tuo tullessaan itsetutkistelua ja itsekritiikkiä. Nuoruudessa lisääntyvät halu ja uskallus, jotka rohkaisevat myös kokeiluihin. Kognitiivinen kehitys seksuaalisuudessa on opittua ja omaksuttua tietoa sekä tiedon käsittelyä ja muistia. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2010, 17–18.) Jokapäiväisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa käyttäytymisen vaikutus on kaksisuuntaista siten, että yksilö on ympäristönsä tuottaja ja tuote. Tämä vaikuttaa siihen, millaisia käyttäytymismuotoja yksilölle kehittyy. (Bildjuschkin 2015, 20; Bandura 2016, 15.)

2.5 Lapsen ja nuoren seksuaaliterveyttä uhkaavia tekijöitä

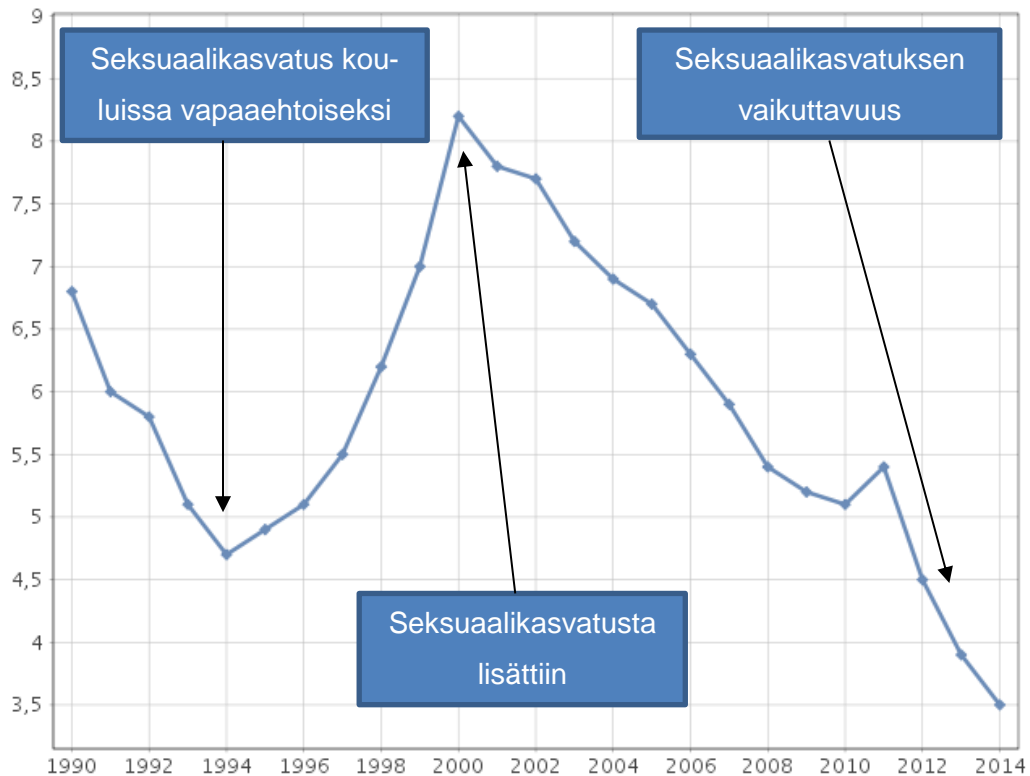
Taloudellinen lama on usein alkusysäys nuorten seksuaaliterveyden huononemiseen, kuten tapahtui 1990-luvun laman aikana. Tällöin supistettiin kouluterveydenhuoltoa ja ehkäisyneuvoloita lopetettiin. Perhekasvatus oppiaineena lopetettiin kouluissa vuonna 1994. Sen jälkeen seksuaalikasvatusta on annettu kouluissa vaihtelevasti. Tutkimusten mukaan nämä asiat ovat heikentäneet nuorten seksuaaliterveyttä. Nuorten kasvuympäristö on muuttunut ja perinteinen suomalainen yhtenäiskulttuuri on häviämässä. Yhä nuorempien lasten keskuudessa lisääntynyt Internetin käyttö on tuonut mukanaan myös vaaroja, esimerkiksi Internet vie helposti pornosivuille tai mahdollistaa väkivaltaisten elokuvien katsomisen. Erilaiset sosiaalisen median muodot kuten Chat-palstat mahdollistavat lasten hyväksikäyttäjille tavan lähestyä lasta. (Väestöliitto 2006, 22.)

Nuorilla, joilla on vaikeampaa huolehtia itsestään, olisi erityisen tärkeää saada seksuaalisuudesta asiallista tietoa. Kaikilla nuorilla ei ole riittävää vanhemmuutta, eikä kykyä selvitä painostus – ja yllytystilanteissa. Nuorten haasteena on löytää oikeaa tietoa, joka pystyy kilpailemaan häikäilemättömän materiaalin kanssa. Nykynuorten vanhemmilla on omat vaikeutensa nopeasti muuttuvassa maailmassa. Lapset kuitenkin tarvitsevat ennistä enemmän tukea vanhemmilta, mikäli vanhemmat eivät tähän pysty, nuoret tarvitsevat lähelleen muita luotettavia aikuisia – ammattilaisia. Nuoren seksuaaliterveyden yksi riskitekijöistä on hänen kohtaamansa ammattilaisten puutteelliset tiedot seksuaalisuuden moninaisuudesta, riskikäyttäytymisestä, sukupuolisuudesta ja normaalista sekä poikkeavasta kasvusta ja kehityksestä. (Väestöliitto 2006, 24.)

Päihteillä ja tupakalla on vaikutusta nuoren seksuaaliterveyteen. Tupakan on todettu vähentävän hedelmällisyyttä ja lisäävän naisilla keskenmenonriskiä. Alkoholi laskee arvostelukykyä, lisää riskinottoa sekä ehkäisyn unohtumista. Se huonontaa myös kykyä tulkita sosiaalisia viestejä oikein, ja alkoholi on usein mukana lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Huumeet viivästyttävät murrosiän alkamista, miehillä sperman laatu heikkenee ja naisilla voi olla häiriöitä kuukautiskierrossa. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 177–178.) Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan nuorten alkoholin käyttö on vähentynyt ja raittius lisääntynyt. Tupakan käyttö on vähentynyt, mutta nuuskan käyttö on lisääntynyt. Huumausainneiden käyttö on lisääntynyt ja nuoret ovat myönteisimpiä kannabista kohtaan. (THL 2016b.)

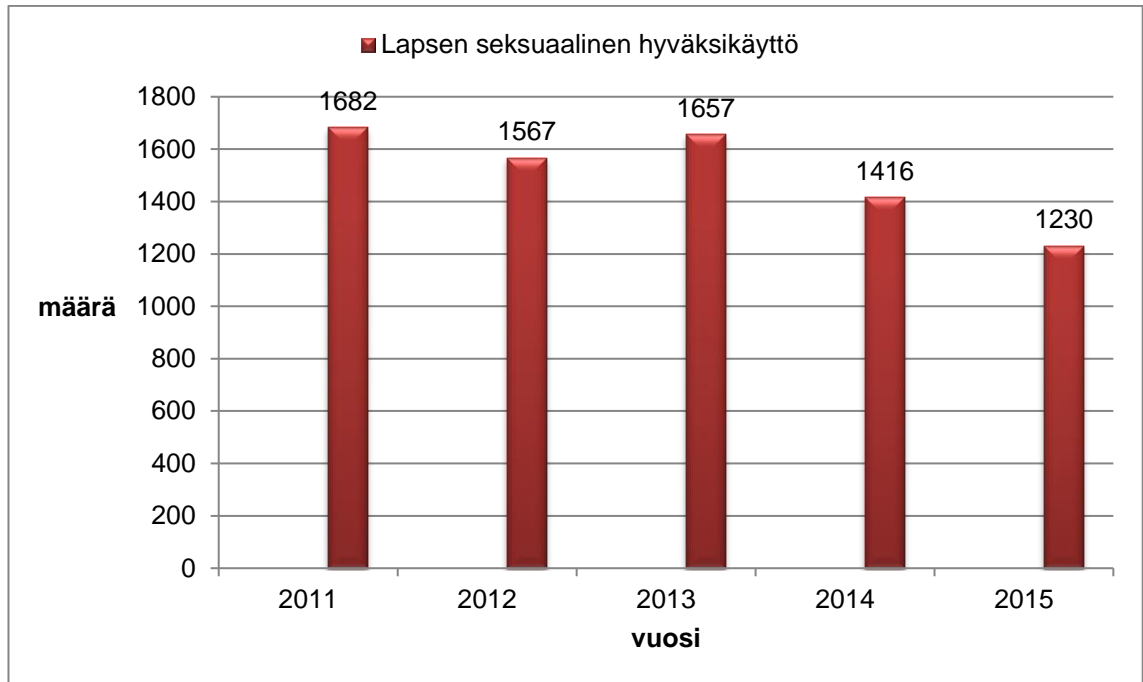
Seksitaudit ovat joukko bakteerien ja virusten aiheuttamia tauteja, jotka tarttuvat pääasiassa suojaamattomassa seksikontaktissa. Suomessa useimmiten saatu tartunta on kondylooma, klamydia tai sukuelinherpes. Klamydia tartunnan saa noin 5 % 15–20-vuotiaista nuorista. Kolmasosa nuorista aikuisista saa kondylooman aiheuttaman papillooma tartunnan. Sukuelinherpestä aiheuttavan herpes simplex virus 2 – tartunnan saa noin joka neljäs. Kouluterveyskyselyn 2015 mukaan nuorten tiedot seksitaudeista ovat puutteellisia. (Hannuksela-Svahn 2014; THL 2016b.)

Yksi nuoren seksuaaliterveyden uhkatekijä on seksuaalikasvatuksen väheneminen, josta on esimerkki seuraavassa kuvassa.

Kuva 2.13–17 vuotiaiden tyttöjen raskaudenkeskeytykset/1000 vastaavaa ikäistä tyttöä Suomessa. (Sotkanet 2014; THL 2014b).

Lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu on toimintaa, joka rikkoo seksuaalista itsemääräämisoikeutta eli oikeutta päättää omasta seksuaalisesta käyttäytymisestään ja omasta kehostaan. Se on lisäksi nuoriin kohdistuvaa hänen ikätasolleen sopimatonta puhetta ja toimintaa, mikä voi tapahtua missä tahansa ja sen uhriksi voi joutua kuka tahansa. (Bru-sila ym. 2009, 29, Oksanen 2015, 82.) Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kaltoinkohtelua, jos lapsi kokee aikuisten taholta hänen kehitystään ja koskemattomuuttaan loukkaavan seksuaalisen teon. Lapsen pakottaminen katsomaan aikuisten välistä seksuaalista toimintaa tai lapsen altistamista ikään kuulumattomalle seksuaaliselle toiminnalle ja kuvamateriaalille Internetin kautta, lapsen sukupuolielinten koskettelu tai lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tekoihin ovat kaikki lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. (THL 2016c.) Alla oleva kuva kertoo lapseen kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön vähenemisestä Suomessa.

Kuva 3. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö 2011–2015 (Tilastokeskus 2016).

3 SEKSUAALIKASVATUS OSANA LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON YKSIKÖN KASVATUS- JA OHJAUSTYÖTÄ

3.1 Seksuaalikasvatuksen taustalla vaikuttavat lait ja säädökset

Nuoret ovat oikeutettuja saamaan hyvää kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta lakeihin ja oikeuksiin pohjautuen. Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on vuonna 1989 hyväksytty yleissopimus, jossa lapsen tarpeet on ensimmäisen kerran ilmaistu oikeuksina. Näiden oikeuksien soveltamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Sopimuksessa tuodaan ilmi yhteisesti sovitut näkemykset siitä, millaiset asiat takaavat lapselle hyvän elämän. Sopimuksen artikla 19 määrittää kaikkien alle 18-vuotiaiden oikeutta välttää kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, laiminlyönneiltä ja hyväksikäytöltä, sisältäen seksuaalinen hyväksikäytön aina, kun hän on vanhempiansa tai kenen tahansa hoidossa. Artikla 34 määrää suojelemaan kaikkia lapsia seksuaalisen hyväksikäytön eri muodoilta. (Hetemäki 2011, 5, 193, 386.)

Myös Euroopan maat ovat nostaneet yhdeksi painopistealueeksi nuorten seksuaaliterveyden edistämisen. Maailman Terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja Saksan liittovaltion terveyskasvatuskeskus BZgA julkaisivat monialaisen eurooppalaisen työryhmän luoman mallin ”*seksuaalikasvatuksen standardit- suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*”, jossa asiantuntijat yhdeksästä Euroopan maasta kokosivat EU:n laajuiset seksuaalikasvatuksen standardit. Terveiden -ja hyvinvoinnin laitos (THL) suomensi materiaalin vuonna 2010. (Merta 2015, 135.) Julkaisun tarkoituksena on edistää kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta, jossa lapset ja nuoret saavat puolueetonta, tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa normikriittistä tietoa, jonka avulla he voivat edistää omaa seksuaaliterveyttään tekeillä parhaita mahdollisia valintoja elämässään (THL 2010; Bildjuschkin 2015,86).

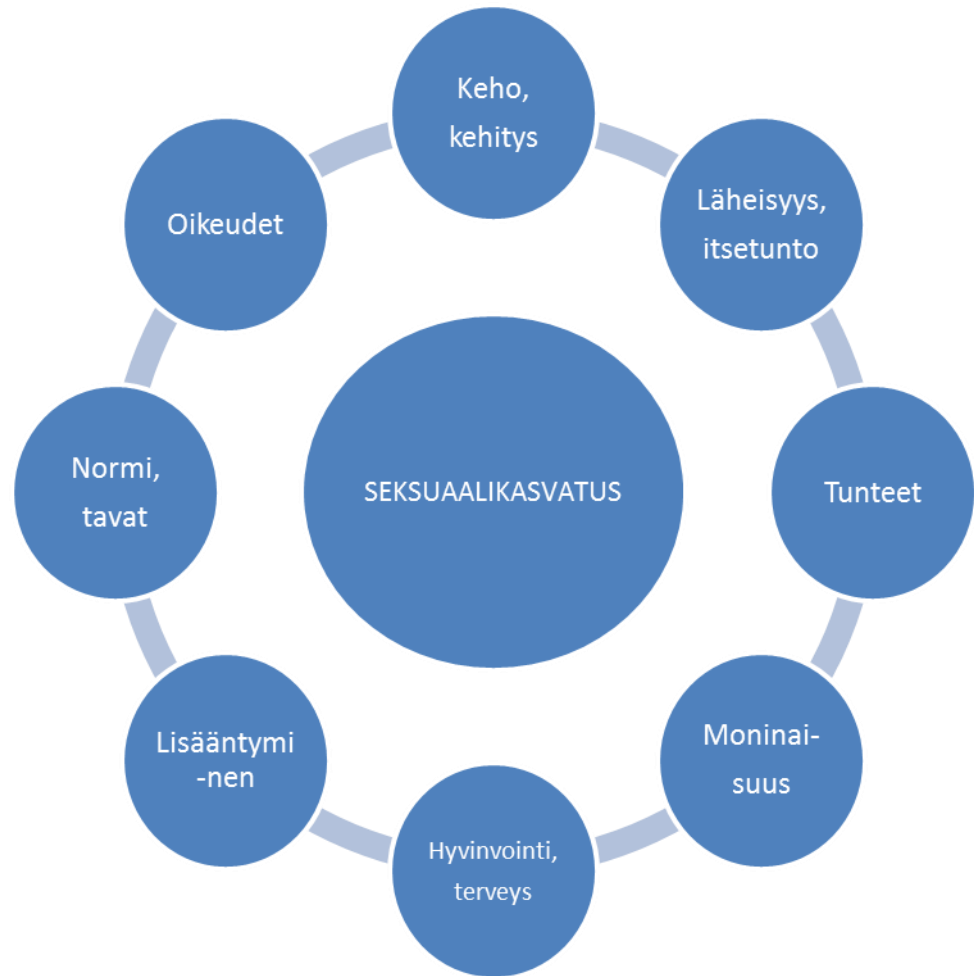
Suomen perustuslaki määrittää lapsen oikeuksia, joita voidaan käyttää lapsen asioiden turvaamisena myös seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Perustuslain 6§ mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti. Perustuslain 7§ mukaisesti jokaisella on

oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. (Perustuslaki 731/1999, 6-7§.) Lastensuojelulaki (417/2007) 1§:n mukaan ” Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Lisäksi lastensuojelun laki korostaa lapsen oikeutta osallisuuteen ja erityiseen suojeluun. Lähtökohtana on aina ensisijaisesti lapsen edun toteutuminen. (Räty 2010,1.)

3.2 Seksuaalikasvatuksen tavoitteet

Seksuaalikasvatus on nuoren ihmisoikeus eli seksuaalioikeus (Bildjuschkin 2008, 20.) Seksuaalikasvatuksen tavoitteet ovat edistää seksuaaliterveyttä, tuottaa riittävää tietoa seksistä ja seksuaalisuudesta, keskeneräiseksi jääneiden ja ratkaisemattomien ongelmien ottaminen käsittelyyn kerta toisensa jälkeen, yksilön kyky kokea oma seksuaalisuus myönteisenä asia ja kyky tuntea, että itse voi päättää omasta seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Seksuaalikasvatuksen tavoite on myös muuttaa asenteita ja arvoja kaikilla ihmisen seksuaalisuuteen liittyvillä osa-alueilla. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 23; Suvivuo 2011, 5; Suvivuo 2015, 57.)

Seksuaalikasvatus on osa muuta kasvatusta. Sen tarkoituksena on auttaa nuorta kasvamaan ihmisenä ja ohjata häntä niihin tapoihin, joita ympäröivä yhteisö pitää toivottuina ja hyvinä. Seksuaalikasvatus on koko elämän kestävä prosessi, jonka avulla nuori saa tietoja ja taitoja sekä muuttaa asenteita ja arvoja kaikilla nuoren seksuaalisuuteen liittyvillä alueilla. (Promotion of Sexual Health 2000, 29; Bildjuschkin 2015, 13.) Alla oleva kuva kertoo seksuaalikasvatuksen kokonaisvaltaisuudesta.

Kuva 4. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus. (Cacciatore 2015).

3.3 Seksuaalivalistus, -opetus ja -neuvonta

Seksuaalikasvatus nähdään yläkäsitteenä seuraaville asioille seksuaalivalistus, seksuaaliopetus ja seksuaalineuvonta. Seksuaalivalistus on seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä joukkoviestinnän keinoin, esimerkiksi ryhmille jaettuja tietoa esitteiden muodossa. Seksuaaliopetus tarkoittaa seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä oppilasryhmissä, mikä pohjautuu opetussuunnitelmaan. Seksuaalineuvonta on vuorovaikutuksellista ja ammatillista asiakastyötä. (Bildjuschkin 2008, 16; Rinkinen 2012, 36.) Seksuaaliohjaus, joka kuuluu seksuaalikasvatukseen, on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikoulutuksen omaavan henkilön työtä. Seksuaalityötä tehdään myös nuorisotyössä ja vapaa-ajanohjauksessa, jolloin konteksti on vapaamuotoisempaa kuin muodollinen opetus. Se on kuitenkin koulutetun ammattilaisen antamaa ohjausta. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014, 40.)

3.4 Seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus

Seksuaalikasvatuksen vaikutuksia arvioineiden useiden kansainvälisten tutkimusten perusteella seksuaalikasvatus lisää nuorten seksuaaliterveyden tietoutta. Seksuaalikasvatustohjelmien on todettu lisäävän nuorten suvaitsevaisuutta, vähentävän kiusaamista ja syrjintää ja edistävän ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä. Seksuaalikasvatuksen myötä nuorten seksuaalinen riskikäyttäytyminen on vähentynyt. (Liinamo 2005, 33–49; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 21.) Seksuaalikasvatuksella voidaan vaikuttaa esimerkiksi siten, että yhdynnän aloittamisikä nousee, yhdyntäkumppaneiden määrää laskee ja suojaamattoman seksin harrastaminen vähenee (THL 2014a).

Seksuaalikasvatuksella on seurantatutkimusten mukaan voitu lisätä nuorten tietämystä seurustelusta ja seksuaalisuudesta, lisätä ehkäisyvälineiden käyttöä ja onnistuttu muokkaamaan nuorten asenteita myönteisemmiksi seksuaaliasioita kohtaan. Suomessa on tutkittu seksuaalikasvatuksen vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä FINSEX mittarilla. Näissä tutkimuksissa on viisi kertaa toistettu kysymys siitä, ovatko tutkimukseen valitut aikuiset saaneet aikanaan mielestään riittävästi seksuaalikasvatusta koulussa. Riittävästä seksuaalikasvatuksesta raportoivien osuus on lisääntynyt jatkuvasti jo vuosikymmenestä toiseen. 1960-luvun lopulla koulua käyneistä muutama prosentti oli sitä mieltä, että he olivat saaneet riittävästi seksuaalikasvatusta, mutta vuonna 2015 tuo luku oli jo 80 %. (Bildjuschkin 2015, 79.)

Positiivinen, monipuolinen, tutkittuun tietoon perustuva, luonnollinen ja kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus tukee nuoren persoonan ja itsetunnon kehittymistä, vahvistaa nuoren hyvinvointia sekä tarjoaa hyviä mahdollisuuksia tarkastella omaa seksuaalisuuttaan suhteessa omiin ihmissuhde- ja tunnetaitoihin. Positiivinen ja laaja-alainen seksuaalikasvatus auttaa nuoria suojautumaan paremmin myös mahdollisilta riskeiltä. Nuorille on tärkeää oppia tunnistamaan mitä hän itse haluaa ja mikä on hänelle hyvää. Näin nuori oppii tekemään omia seksuaalista hyvinvointia tukevia valintoja, eikä hän lähde kokeilemaan ajattelemattomuuttaan tai tietämättömyyttään asioita, jotka haavoittavat. Lapsella ja nuorella on oikeus saada riittävää faktatietoa seksuaalisuudesta, minkä perusteella he tekevät päätöksiä omasta seksuaalisuudestaan. (Aaltonen 2012, 68; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 179–180). Seksuaalikasvatuksella edistetään nuorten seksuaaliterveyttä (Promotion of Sexual health 2000, 29; Suvivuo 2015, 57).

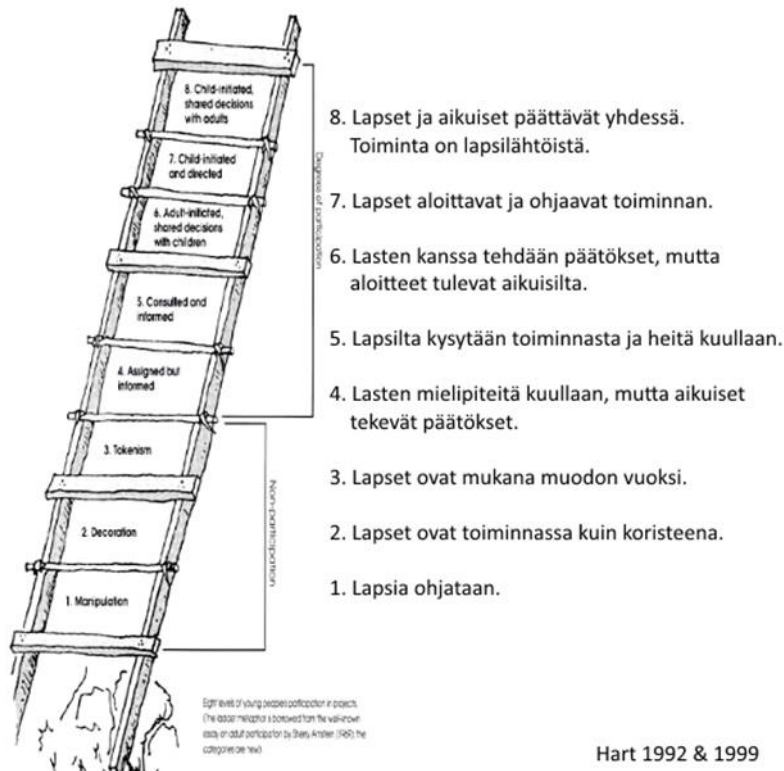
3.5 Seksuaalikasvatus sijaishuollon yksikössä

Nuorisolaki määrittää nuoriksi alle 29 vuotiaat. (Nuorisolaki 72/2006, 2§). Aahlberg & Siimes (2007, 67–71) määrittävät nuoruuden välille 12–22 vuotta jakaen tuon jakson kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruuteen 12–14 vuotta, varsinainen nuoruus 15–17 vuotta ja jälkinuoruus 18–22 vuotta. Lastensuojelulaissa pidetään lapsena alle 18-vuotiaasta ja nuorena 18–20-vuotiaasta. (Lastensuojelulaki 417/2207, 6§).

Lapsella ja nuorella on oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuudella on merkittävä yhteys nuoren kehitykseen ja hyvinvointiin. Osallisuus käsitteenä on laaja-alainen ja sen yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, koska osallisuus rakentuu yksilön subjektiivisesta kokemuksesta. Osallisuus ei ole pelkkää vaikuttamista, vaan se on myös mukaan ottamista, yhteisöllisyyttä ja mielipiteen kysymistä. (Nuva ry 2016.) Osallisuudessa on kyse ihmisen identiteetin kehittymisestä eli yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä, joka rakentuu siitä, että yksilön on mahdollista olla osallisena ja mukana käsittelemässä asioita itselle tärkeissä yhteisöissä. Osallistuminen ja osallisuus opettavat elämään ja toimimaan yhdessä. (THL 2016e.)

Lasten osallisuus on keskeinen osa-alue kaikkien lasten oikeuksien toteutumisessa lapsen ikään, kehitystasoon, kulttuuriin tai asuinpaikkaan katsomatta. Se on myös merkittävä tekijä lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa. Lapsen osallisuudella varmistetaan hänen asemansa ja mielipiteensä huomioiminen. Mitä paremmin aikuiset osaavat antaa lapselle mahdollisuuden osallisuuteen, sitä varmemmin pystytään turvaamaan lapsen oikeus tasapainoiseen lapsuuteen. Lasten osallisuus on kaikkia yhteiskunnan osa-alueita ja toimintoja läpileikkaava periaate, joka vaikuttaa kaikilla tasoilla, kuten esimerkiksi kodissa ja lastensuojelulaitoksissa. (Pelastakaa lapset ry 2016.)

Lasten osallisuus on kaikkien lasten, myös kaikkein heikommassa asemassa olevien, vapaaehtoista ja omaan tahtoon perustuvaa osallistumista (Pelastakaa lapset ry 2016). Eskel & Marttila (2013, 83) ovat myös tuoneet artikkelissaan esille sen, että kieltäytymisen osallistumisesta on myös yksi osallisuuden muoto. Lasten osallisuus on monimuotoista ja etenee joissain tapauksissa askel askeleelta eteenpäin alkaen osallistumisen ensiaskelista, jossa lapsia ohjataan päätyen lapsilähtöiseen toimintaan, mikä havainnollistuu hyvin Hart & Hartin osallisuuden portaiden avulla alla olevassa kuvassa.

Kuva 5. Osallisuuden tikapuut (mukaillen Hart 1999) (Eskel & Marttila 2013).

Rogert Hart loi vuonna 1992 ”Osallisuuden tikapuut” -mallin kuvaamaan kasvattajien mahdollisuuksia rakentaa lapsen osallisuus kahdeksan askelman. Varsinaisen osallisuuden askelmat alkavat portailta neljä. Periaatteena on, mitä ylempänä portailla lapsi on, sitä suurempi on osallisuuden määrä. (Turja 2016, 79.)

Lastensuojelulaitoksissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa. Lastensuojelulain mukaan tällaisia paikkoja ovat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit. Lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelulaitosten toiminnalle edellytykset. (Saastamoinen 2010, 89; THL 2016 d.) Huostaanoton perusteista ja edellytyksistä on säädetty lastensuojelulain 40§: ässä, joka on jaettu kahteen osaan: johtuuko huostaanotto lapsen kasvuoloissa olevista puutteista vai lapsen omasta käyttäytymisestä. Huostaanoton perusteeksi riittää lapsen kehityksen vaarantumisen vakava uhka, joka voi johtua lapsen kotiin liittyvien syiden lisäksi myös lapsen muista kasvuolosuhteista tai lapsi itse vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Mikäli huostaanoton perusteet täyttyvät, huostaanoton edellytyksenä on lisäksi se, että avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon

arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Saastamoinen 2010, 22–24; Araneva 2016, 282.)

Huomioitavaa on, että nuoret tarvitsevat sekä muodollista seksuaalikasvatusta esimerkiksi perusopetuksessa tai terveydenhoitajan vastaanotolla, että epämuodollista seksuaalikasvatusta, kuten esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa. Näiden vaihtoehtojen tulisi täydentää toisiaan. Nuoret tarvitsevat rakkautta, tilaa ja tukea päivittäisessä sosiaalisessa ympäristössään kasvaessaan ja kehittyessään omassa seksuaalisessa identiteetissään. Samalla he hankkivat tietoa, taitoa ja asenteita tukemaan heidän seksuaaliterveyttään. (THL 2010, 8.)

Suvivuo (2011, 39) mukaan tytöt, joilla on heikko itsetunto ja heikot neuvottelutaidot, ja jotka eivät käytä ehkäisyä ja omaavat huonon seksuaaliterveyden, ovat suuremmassa vaarassa saada seksitauteja, tulla seksuaalisesti väärinkäytetyksi tai pahoinpidellyksi parisuhteessa. ”Väestöliiton tekemät tutkimukset ja pitkä kokemus ovat osoittaneet, että riskialtis seksuaalikäyttäytyminen, teiniraskaudet sekä abortit, huumaus- ja lääkeaineiden väärinkäyttö ja masennusoireet ovat yleisiä huostaan otettujen tyttöjen keskuudessa. He ovat myös korkeammassa riskissä joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi.” Väestöliitto on kiinnittänyt tähän erityistä huomiota ja sen tavoitteena onkin kehittää seksuaalikasvatuksen metodeja huostaanotetuille nuorille Merck- hankkeen avulla. (MSD 2013.)

Hankkeen avulla kehitetään yhteistyössä lastensuojelulaitoksen henkilöstön ja nuorten kanssa laitoksissa asuville nuorille suunnattua seksuaalikasvatusta, jonka tarkoitus on edistää nuorten seksuaaliterveyttä. Hankkeen avulla vahvistetaan ammattihenkilöstön tietotaitoa, jotta he osaavat tukea nuorten seksuaalista kehitystä, ennaltaehkäistä seksuaalista väkivaltaa ja antaa turvataitokasvatusta. (Valtion koulukodit 2013.) Hankkeen projektikoordinaattori Sari Hälinen kertoi sähköpostiviestin vastauksessa tutkijoille 14.10.2016, että ”Hankkeessa on käynnissä viimeinen vuosi, eli olette ihan ajan hermoilla. Hankkeessa emme ole tutkineet millaista seksuaalikasvatusta nuoret ovat saaneet mutta kehitämme koulukodeissa annettavaa seksuaalikasvatusta. Olemme tehneet ammattilaisille ja nuorille tarvekartoitukset, joiden perusteella meillä on tietoa siitä, millaisista aiheista he tarvitsevat seksuaalikasvatusta.”

Lastensuojelun keskusliiton selvityksessä tuli ilmi, että laitoksesta luvatta poistuneilla lapsilla ja nuorilla oli suuri riski joutua kokemaan seksuaalisuuttaan loukkaavaa väkival-

taa tai kaltoinkohtelua näiden luvattomien poissaolojen aikana. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus lastensuojelulaitoksessa opettaisi nuorta välttämään riskikäyttäytymistä. (Klemetti & Raussi 2014, 66.)

3.6 Ohjaaja seksuaalikasvattajana

Seksuaalikasvatuksen ohjaus lähtee siitä, että aikuinen pohtii ja tiedostaa omia seksuaalisuuteen liittyviä asenteitaan ja kipupisteitään. Usein aikuiset eivät osaa edes sanoa, miten sana seksuaalisuus määritellään. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 29; Suvivuo 2013.) Jos aikuinen ei kohtaa omaa seksuaalisuuttaan, hän törmää siihen viimeistään ohjauksen aikana. Ristiriitaisessa tilanteessa oleva seksuaalikasvattaja vaikeuttaa tai estää nuoren oman terveen käsityksen syntymisen, koska hän mahdollisesti siirtää omaa seksuaalisuuden taakkaansa seuraavalle sukupolvelle. Nuoret seuraavat ohjaajan sanavalintoja, viestejä ja reagointia ja näin ohjaaja voi myös esimerkillään viestittää miten seksuaalisuuteen tulisi suhtautua. Ohjaajan oman pohdinnan jälkeen hän voi myös ymmärtää paremmin sitä mihin hänen omat menetelmänsä ja ohjaukselliset ja kasvatukselliset ratkaisunsa perustuvat. (Aaltonen 2012, 75.)

Suvivuo (2013) sanoo, että tutkimusten mukaan seksuaalikasvatus on vaikuttavampaa, jos ohjaaja pyrkii enemmän suvaitsevaisuuteen kuin pidättyvyyteen. Ohjaajan tulee puhua seksuaalisuus asioista luontevasti ja asioiden oikeilla nimillä. Lähtökohtaisesti hänen tulee työskennellä sen eteen, että hän saavuttaa luottamuksellisen suhteen nuoriin. Ohjaajan tulee tuntee lapsen ja nuoren normaali kehitys sekä tietää minkälaisessa ympäristössä nuoret tekevät seksuaalisuuteen liittyviä päätöksiään.

Seksuaalikasvatuksen tulee olla luontevaa, koska hämmentynyt ohjaaja on houkutteleva kiusaamisen kohde. Näin seksuaalikasvatuksesta voi tulla ns. pakkopullaa, minkä tähden saattaa olla, että seksuaalikasvatus jää antamatta. Seksuaalikasvatus ei ole jakamista eli aikuiset eivät jaa mitään omasta seksuaalihistoriastaan eikä nuorten tarvitse jakaa omia kokemuksiaan. (Suvivuo 2013.) Esimerkiksi nuoren kysyessä aikuiselta, oletko koskaan katsonut pornoa, kiinnitetään huomio sanaan porno ja aloitetaan sen sanan tutkiminen yhdessä lapsen ikätason mukaisesti. Kerrotaan mitä porno on, kenelle se on tehty ja miksi porno ei vastaa todellisuutta. Ohjaajan tehtävänä on neuvoa nuorta, miten hän osaa suojata itseään pornolta. (Tuki koti Syli 2016.)

Ohjaaja luo onnistuneen seksuaalikasvatus hetken, kun nuori kokee olevansa turvallisessa ympäristössä sekä hän saa kokemuksen kunnioituksesta ja kuulluksi tulemisesta omana itsenään. Ohjauksessa tärkeää on dialogisuus. Ohjaajan ei tarvitse aina tietää kaikkea, vaan hän voi tarvita tukea toisilta työntekijöiltä ymmärtääkseen nuorta. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010b, 72–73.) Lastenkodissa ohjaajalta vaaditaan herkkyyttä aistia tilanteita ja asiakkaan mielialaa, kun käsitellään nuoren seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Myös yksikköön laadittu kirjallinen seksuaalikasvatussuunnitelma auttaa ohjaajia seksuaalikasvatus työssään.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimus on toteutettu yksityisen lastensuojelun sijaishuollon palveluita tuottavassa yrityksessä, joka toimii myös tämän opinnäytetyön toimeksiantajana. Yritys tarjoaa sijaishuollon palvelukokonaisuuksia lapsille ja perheille, jotka sijoittuvat lastensuojelunpalveluiden ja psykiatrian välimaastoon. Tutkimus toteutettiin lastensuojelulaitoksessa, jossa on kaksi asuinyksikköä. Huostaanotetut, kiireellisesti sijoitetut tai avohuollon tukitoimenpiteenä yksikköön sijoitetut nuoret ovat iältään 13–17 vuotiaita.

Tutkijat tekivät keväällä yksikköön seksuaalikasvatusoppaan ohjaajien työn tueksi. Opas herätti ohjaajien keskuudessa laajempaa keskustelua seksuaalikasvatuksen vaikuttavuudesta ja merkittävydestä nuorten kasvun ja kehityksen tukena. Keskustelujen pohjalta yksikössä heräsi ajatus seksuaalikasvatussuunnitelman laatimisesta omaohjaajatyön tueksi, koska yksikössä ei ole tällä hetkellä laadittuna minkäänlaista seksuaalikasvatuksen suunnitelmaa. Toimeksiantaja halusi yksikössä laadittavan seksuaalikasvatussuunnitelman pohjaksi nuorten osallisuuden elementin eli tutkimuksen tarkoituksena on toimeksiantajan toiveiden mukaisesti kartoittaa nuorten ajatuksia, mielipiteitä, kokemuksia ja toiveita siitä, miten seksuaalikasvatusta tulisi yksikössä toteuttaa. Tutkimuksen tarkoituksena on siis saada nuorten ääni kuuluviin, kun yksikköön laaditaan seksuaalikasvatussuunnitelmaa. Seksuaalikasvatuksen toteuttaminen yksikön arjen keskellä, tukee nuoren voimavaroja, selviytymiskeinoja ja itsensä rajaamisen taitoja sekä vahvistaa hänen psyykkistä, fyysisistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Tutkimuksen tavoitteena on kiinnittää ohjaajien huomio seksuaalikasvatukseen ja sen vaikuttavuuteen osana yksikön arjen luontaista hoito- ja kasvatustyötä. Samalla on tarkoitus saada ohjaajat pohtimaan omia asenteitaan seksuaalisuutta kohtaan, jotta he voivat luontevasti siirtää omien arvojensa, moraalinsa ja ihmiskäsitystensä mukaista seksuaalikasvatusta nuorille.

Tällä opinnäytetyöllä on mahdollisuus tuoda uusia näkökulmia seksuaalikasvatukseen sijaishuollossa, koska huostaanotettujen lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten seksuaalikasvatuksen vaikutusta heidän seksuaaliterveyteen ei ole tutkittu eikä opinnäytetöitäkään tältä saralta löytynyt.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusongelman määrittely on keskeinen osa tutkimusprosessia, koska ilman ongelmaa ei voida tehdä tieteellistä tutkimusta. Tutkimusongelma ohjaa koko opinnäytetyön tutkimusprosessia, siksi sen rajaaminen ja määrittely ovat erittäin tärkeää koko tutkimuksen onnistumisen vuoksi. Ongelman täsmentäminen määrittää, mitkä tekijät otetaan tarkasteluun ja miten ilmiö hahmotetaan eli siinä kiteytyy koko opinnäytetyön tarkoitus. (Kananen 2015, 46.) Tutkijat päätyivät seuraavaan tutkimusongelmaan perehtymällä perusteellisesti aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, ja keskustelemalla käytännön asiantuntijoiden eli lastensuojelulaitoksen ohjaajien kanssa.

Tutkimusongelma:

Minkälaista seksuaalikasvatusta nuoret toivovat saavansa sijaishuollon yksikössä?

Tutkimusongelmaan haetaan vastausta seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

1. Mitä mielipiteitä ja toiveita nuorilla on sijaishuollon yksikössä toteutettavasta seksuaalikasvatuksesta?
2. Minkälaista seksuaalikasvatusta nuoret kokevat tarvitsevansa, jotta heidän seksuaaliterveytensä olisi hyvä?

Tutkimusongelma voidaan ratkaista joko laadullisella eli kvalitatiivisella tai määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Määrällisen tutkimuksen taustalla täytyy olla vahva ilmiötä selittävä teoria tai teoriat ja hyvä esiymmärrys ilmiöstä. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu olemassa oleville teorioille ja tämän kaltainen tutkimus pyrkii yleistyksiin. (Kananen 2015, 69–73.) Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Tämän tyyppisen tutkimuksen avulla kuvataan ihmisten kokemuksia ja käsityksiä, joiden avulla voidaan tehdä tutkittavasta asiasta tulkintoja. Ihmisten suhtautumista, asenteita ja toiveita on lähes mahdotonta kuvata muutoin kuin laadullisin keinoin eli teksteinä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan toimia ja edetä tilanteen mukaan koska mitään ei ole lyöty lukkoon, mutta toisaalta joustavuus voi olla

ongelma liian monine mahdollisuuksineen. (Kananen 2015, 70–71; Vilkka 2015, 188–120.)

Laadullisessa tutkimuksessa kohteena on aina ihminen. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä yritetään löytää asioita, joita ihminen pitää itselleen tärkeänä ja merkityksellisenä. Merkitykset laadullisessa tutkimuksessa taas koostuvat siitä, miten koettu mielellinen sisältö asettuu suhteeseen ympäröivän yhteiskunnan tai jonkin sen osan kanssa ja tuo maailma merkitsee ihmiselle sitä, miten hän on sen kokenut. (Varto 1992,56; Vilkka 2015, 118.) Erytispiirteenä tutkimusmenetelmälle on se, että se ei pyri totuuden löytämiseen tutkittavasta asiasta (Hirsjärvi ym. 2009, 161; Vilkka 2015, 120). Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka pyrkii ymmärtämään nuorten ajatuksia ja kokemuksia seksuaalikasvatuksesta sekä heidän seksuaaliterveydestään sijaishuollossa.

5.2 Aineistonkeruu menetelmä

Kanasen (2015,143) mukaan haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi silloin, kun tutkitaan mielipiteitä tai käyttäytymistä. Jos tutkimus suuntautuu tulevaisuuteen, ainoa laadullisen tutkimuksen menetelmä on haastattelu. Haastattelussa ihminen nähdään subjektina ja hän on tutkimuksessa merkitystä luova ja aktiivinen osapuoli. Haastattelulla halutaan selventää vastauksia ja syventää tietoa sekä käyttää lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Haastattelu on hyvä keino, kun halutaan tutkia arkoja tai vaikeita aiheita. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelut edellyttävät, että haastateltavalla ja haastattelijalla on yhteinen kieli, että he pystyvät kommunikoimaan. Yhteisen kielen tavoittamiseksi haastattelijan tulee kuunnella ja tunnistaa nuoren tapaa puhua, jolloin hän pystyy sovittamaan oman puheensa nuoren ilmaisuun ja tapaan kuvata asioita. (Alasuutari 2005, 154.) Haastattelijan on tärkeää omata kunnioittava ja arvostava asenne haastateltavaa kohtaan. Lisäksi hänen on oltava aidosti läsnä haastattelutilanteessa ja pyrittävä luomaan luottamuksellinen ilmapiiri. Haastattelulla voi olla myös positiivinen vaikutus haastateltavaa siten, että hänelle tulee tunne kuulluksi tulemisesta eikä hänen mielipiteitään kyseenalaisteta. (Kananen 2014, 71–73.) Arkojen aiheiden haastatteluissa on hyvä käydä esikeskustelu haastateltavan kanssa, minkä tarkoituksena on luoda riittävän vapautunut ilmapiiri tilanteeseen (Eskola & Vastamäki 2010, 32).

Haastattelutavat valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaan. Kaikilla haastattelutavoilla on tarkoitus kerätä aineistoa tutkimukseen, minkä vuoksi näistä haastatteluista voidaan käyttää nimitystä tutkimushaastattelu. Lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu, josta voidaan käyttää myös nimitystä syvähaastattelu, ovat eri tutkimushaastattelun muotoja kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä. Haastattelut voidaan jakaa strukturoimattomaan (vapaa keskustelu), puolistrukturoituun ja strukturoituun haastattelumuotoon. (Vilka 2005, 101.) Tämän tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin teemahaastattelulla, jota voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Tähän aineiston keruu tapaan päädyttiin, koska haastattelutilanteen ajateltiin näin tulevan luonnollisemmaksi ja vuorovaikutuksellisemmaksi kuin esimerkiksi strukturoidun haastattelun toteuttaminen.

Nimensä mukaisesti teemahaastattelussa kysymykset pohjautuvat tutkimusongelmasta poimittuihin teemoihin ja aiheisiin, joiden avulla pyritään etsimään vastausta tutkimusongelmaan. (Vilka 2015, 124.) Teemahaastattelu pyritään tekemään kasvokkain keskustellen, koska ilmiöön liittyvistä eri aiheista keskusteltaessa, esiin saattaa nousta uusia kysymyksiä tai asioita keskusteltavaksi. Teemahaastattelun luonne on sellainen, että se synnyttää uusia keskustelun polkuja jo olemassa olevien teemojen rinnalle. Tutkija pyrkii ymmärtämään ilmiötä yrittäessään löytää teemahaastattelun avulla tutkimusongelmaan vastausta. Jos kysymykset ovat ennalta päätetyt ja lukkoon lyödyt, kertoo se siitä, että tutkijalla on jo melko hyvä käsitys ilmiöstä. (Kananen, 2015, 147- 150.)

Teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, jolloin se vapauttaa tutkijan haastattelun näkökulmasta, ja tuo esiin tutkittavien omat ajatukset, mielipiteet, kokemukset, käsitykset sekä toiveet. (Hirsjärvi ym. 2009, 48). Haastattelijan tehtävänä on pitää huolta, että pysytään ennalta suunnitellussa aiheessa. Teemahaastattelulla toteutetaan tutkimuksen emansipatorisuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että haastattelun aikana haastateltavan ymmärrys asiaan lisääntyy ja hän alkaa suhtautua teemaan positiivisemmin. Haastateltava on siis tullut aidosti kuunnelluksi, ja hän on oivaltanut jotain uutta aiheesta. (Vilka 2015, 125–126.)

5.3 Aineiston keruun toteutuminen

Haastateltavat nuoret päätettiin yhdessä sijaishuollon yksikön ohjaajien kanssa. Mukaan haastatteluun haluttiin mahdollisimman eri-ikäisiä tyttöjä ja poikia. Haastateltaviksi toivottiin luonteeltaan ja lähtökohdiltaan erilaisia nuoria. Haastateltaviksi valikoitui viisi

nuorta yksiköiden kahdeksasta nuoresta. Kiireellisesti sijoitettuja nuoria ei otettu tutkimukseen mukaan, koska heillä oli liian lyhyt kokemus tämän sijaishuollon yksikön toiminnasta. Nuoret olivat iältään 13–17 vuotiaita. Anonymiteetin säilymisen vuoksi emme tuo esille enempää tietoa nuorten valikoitumisesta haastatteluun.

Tämä tutkimus toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska haastattelujen teema on arka ja henkilökohtainen. Nuoren ajateltiin kertovan näin enemmän ajatuksiaan ja mielipiteitään. Jokaisen nuoren kanssa haastattelut toteutettiin erikseen sovittuna ajankohtana. Nuoret haastateltiin heille tutussa ympäristössä sijaishuollon yksikössä, jotta ilmapiiri olisi heille mahdollisimman luottamuksellinen ja turvallinen. Haastattelun alussa nuorilta kysyttiin suullisesti lupa haastatteluun ja nauhoittamiseen, mihin he kaikki antoivat suostumuksensa. Haastattelun alussa haastattelijat kertoivat opinnäytetyön tarkoituksesta ja merkityksestä nuorelle, nuoren merkittävästä asiantuntija roolista tutkimuksessa sekä lisäksi käytiin yleistä keskustelua tarkoituksena luoda avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Osa haastateltavista nuorista pohti ennen haastattelua esikeskustelun aikana, osaavatko he vastata kysymyksiin oikein. Nuorille tuotiin esiin se, että heidän mielipiteitään ei kyseenalaisteta eikä kysymyksiin ole oikeita tai vääriä vastauksia. Haastateltaville kerrottiin, että haastattelut litteroidaan eli kirjoitetaan sanalliseen muotoon myöhemmin, jonka jälkeen nauhoitukset hävitetään.

Nuoret olivat motivoituneita haastatteluun kertoen avoimesti ajatuksiaan. Nuoret olivat innoissaan siitä, että heidät oli valittu haastateltaviksi, mikä näkyi yhteistyökyvyssä ja vuorovaikutuksessa haastattelijoiden kanssa. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta jokaisen nuoren kohdalla haastattelijat joutuivat tukemaan nuorta pysymään aiheessa, koska keskustelu sai helposti uusia ulottuvuuksia. Kukaan nuorista ei halunnut keskeyttää haastattelua tai poistua hetkeksi tilanteesta, vaikka asiasta muistutettiin haastattelun alussa ja sen aikana. Haastattelujen jälkeen kukaan nuorista ei tarvinnut ohjaajien tukea haastattelun nostattamien asioiden läpikäymiseen. Haastattelijat antoivat nuorelle vielä haastattelun lopuksi aikaa mahdollisten kysymysten esittämiseen ja keskusteluun.

5.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimusmenetelmän yleisin kysymys on, kuinka paljon aineistoa pitää kerätä, että tutkimus olisi tieteellisesti hyväksyttävää. Aineiston kattavuutta voidaan arvioida kylläntymisen eli saturaatiopisteen avulla. Aineiston saturaatio tarkoittaa tilannetta, jolloin aineisto alkaa toistaa itseään eikä uudet aineistot enää tuota tutkimusongelman

kannalta uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 85–87.) Tutkimuksen alussa haastateltaviksi valittiin viisi nuorta. Näiden haastattelujen jälkeen todettiin aineiston alkavan toistavan itseään eli saturaatiopiste oli saavutettu.

Ennen varsinaista aineiston analyysia aineisto tulee saattaa sellaiseen muotoon, että analysointi mahdollistuu (Metsämuuronen 2001, 51). Litterointi tarkoittaa tallenteiden muuttamista tekstimuotoon, jolloin niitä voidaan käsitellä eri analyysimenetelmillä. Litterointi voidaan jakaa kolmeen eri tasoon. Sanatarkka litterointi, jolloin äännähdyksetkin on eriteltävä. Tämä on litteroinnin tarkin muoto. Seuraavaksi tulee yleiskielinen litterointi, jolloin teksti muunnetaan kirjakielelle. Tällöin puhekielen ja murteen ilmaisut poistetaan. Viimeisenä tulee propositio taso, jolloin kirjataan ydinsisältö havainnoinnista tai sanomasta. (Kananen 2015, 160–161.) Tämä tutkimuksen haastattelut litteroitiin sanatarkasti kuitenkin ilman äännähdyksiä.

Tutkijan tulee lukea laadullisen tutkimuksen aineistoa useaan kertaan tutkimuksen eri vaiheissa ennen analysointia, jolloin sisältö hahmottuu paremmin. (Kananen 2015, 163.) Aloittelevan tutkijan kannalta paras vaihtoehto on osata yksi analyysitapa siten, että se johtaa lopputulokseen eli tutkielmaan. (Aaltola & Valli 2007, 160). Analyysi voidaan ymmärtää näkökulmien nostamiseksi aineistosta ja koko aineiston tiivistämistä. Lisäksi aineiston analyysissä käydään systemaattisesti aineistoa läpi etsimällä joko sisällöllisiä tai rakenteellisia yhteneväisyyksiä ja eroja valituista näkökulmista käsin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Aineiston sisältöanalyysi voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla eli aineistolähtöisellä, teoriapohjaisella tai teoria-ja aineistopohjaisella tavalla. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa tulkintatavassa analyysi lähtee puhtaasti aineistosta, kun taas teoriapohjaisessa eli deduktiivisessa tulkintatavassa tutkija etsii selitystä ja ymmärrystä ilmiölle teoriasta johdettujen käsitteiden avulla. Kolmantena vaihtoehtona on teoria-ja aineistopohjainen analyysi, jolloin käytetään molempia edellä mainittuja tapoja. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2013, 166–167; Kananen 2015, 171–172.) Tämän tutkimuksen aineiston sisältöanalyysi on toteutettu aineisto-ja teoriapohjaisella analyysillä. Tutkimuksen alussa analysointitavaksi aiottiin ottaa teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tutkijat lukivat tahollaan aineistoa useaan kertaan. Tämän jälkeen molemmat tulivat siihen tulokseen, että aineistosta näytti nousevan muitakin tutkimustuloksia kuin teoriassa oli etukäteen ajateltu. Päädyttiin tutkimuksen sisällönanalyysi toteuttamaan aineisto - ja teoriapohjaisesti.

Laadullisen tutkimuksen aineistot ovat yleensä laajoja, joten litteroidut tekstit tulee vielä tiivistää koodaamalla. Koodaus ei saa vähentää aineiston tiedon sisältöä ja se on vasta välivaihe kohti lopullista analyysia. Jokainen tutkija laatii oman näköisensä koodausjärjestelmän. Koodauksen avulla yritetään nähdä aineiston sisälle etsien sieltä samankaltaisia teemoja tai rakenteita. Liian yleisluonteinen koodaus saattaa hävittää osan oleellisesta tiedosta ja liian tiheä koodaus puolestaan saattaa tuottaa rakenteen, jolloin tulkinta vaikeutuu. (Kananen 2014, 103–104.) Tämän tutkimuksen aineisto on segmentoitu eri luokkiin alaluokasta pääluokkaan, ja asiasisältöihin siten, että yksi asiakokonaisuus muodostaa yhden segmentin.

Koodaus (Liite 1. Koodaustaulukko) aloitettiin teoriapohjaisesti siten, että aineistoa jaoteltiin kahteen pääluokkaan, jotka olivat seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveys. Vastaukset jaoteltiin ensin näiden kahden ison pääluokan alle. Tutkijat tekivät luokittelua itsenäisesti, minkä jälkeen verrattiin saatuja tuloksia. Tämän jälkeen tutkijat tekivät vielä yhdessä samankaltaisen jaottelun aineistoon, jolloin saatiin varmasti oikeansuuntainen ja luotettava koodaus kahden pääluokan alle.

Koodausta jatkettiin luokittelemalla vastaukset alkuperäisilmausten mukaan omiin luokkiinsa. Tutkimuksen teoriapohja ohjasi luokittelua. Alkuperäisilmauksista johdettiin yhteisiä merkityksiä muodostaen niistä alaluokkia. Yläluokkaan päädyttiin yhdistämällä alaluokan merkitykset suureksi kokonaisuudeksi. Alla oleva kuva kertoo esimerkin aineiston koodauksesta ala – ja yläluokkaan.

Alkuperäisilmaus	Alaluokka	Yläluokka
” Joku naispuolinen ohjaaja”, ”hyödyttäis omaohjaajan kans puhumine”, ”Pitäs puhuu enemmän kuin yhden ohjaajan kans, sais niinku sillee eri näkökulmia, ja sit niinku seksielämästä on vaikee puhuu jonkun kans ketä on naimisis”	Samaa sukupuolta oleva ohjaaja Eri ohjaajat Omaohjaaja	Ohjaajuus

Kuva 6. Koodaustaulukko.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Haastateltavat on eritelty seuraavissa tutkimustuloksissa H1, H2, H3, H4 ja H5 satunnaisessa järjestyksessä.

6.1 Keneltä ja miten nuori haluaa saada seksuaalikasvatusta?

Nuoret halusivat seksuaalikasvatusta samaa sukupuolta olevalta ohjaajalta. Tämä nousi esiin sekä tyttöjen että poikien haastatteluissa. Neljä nuorista koki tärkeäksi saada puhua seksuaalisuuteen liittyvistä ensisijaisesti omaohjaajan kanssa. Nuoret halusivat saada tietoa myös muiltakin ohjaajilta kuin omaohjaajalta, jotta he saisivat erilaisia näkökulmia seksuaalikasvatukseen liittyvissä asioissa. Ohjaajilta nuoret odottivat tukea, kuuntelua ja läsnäoloa, kun heillä on ongelmia esimerkiksi seurustelussa ja ystävyyssuhteissa. Aineistosta nousi esiin, että nuoret toivovat ohjaajilta asiallista seksuaalikasvatukseen liittyvää keskustelua. Kaikki nuoret hyväksyivät huumorin osana edellä mainittua keskustelua, mutta se ei saa olla sitä jatkuvasti. Aineisto nosti esiin omaohjaajan merkittävä roolin nuoren elämässä ja erityisesti seksuaalikasvattajana.

H1 ”Se riippuu kans ohjaajasta, ku kaikil o oma persoona. Toiset selittää asiat eri tavalla ja tällai mut, ei sil oo oikeestaa välii. Mun omaohjaajien kans pystyy puhuu vakavasti, Mä saan mielenrauhan ja ne ottaa mut tosisaan”

H5 ”Juu vois saada niinku omaohjaajalta tietoo, mut ei niinku naispuoliselt vaan miehelt.”

H3 ”Tääl on tärkeetä et aikuiset tukis parhaansa mukaan. Siit tulee hyvä olo, ku tietää et joku välittää ja et jollekin voi mennä puhumaan. Tietää et on turvallis käsis. Riittää et se(omaohjaaja) on vaa vieres.”

Nuoret toivat esille sen, että yksikössä puhutaan liian vähän seksuaalikasvatuksesta. Kaikki haastatellut nuoret halusivat keskustella ohjaajien kanssa, jos heitä askarruttaa jokin seksuaalikasvatukseen liittyvä asia. Nuorten mielestä paras oli kysyä, jos on kysyttävää. Yksi nuorista halusi esitteitä seksuaalisuudesta, sukupuolisuudesta ja yleensä seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista. Neljän nuoren mielestä kukaan ei lue esitteitä eikä mitään, mitä on kirjallisena. Kaikki nuoret olivat etsineet tietoa Internetistä, mutta

kukaan heistä ei ollut varma olivatko heidän käyttämänsä sivut luotettavaa tietoa. Kaikki nuoret toivoivat osastoille palautelaatikkoa, johon voisi laittaa kysymyksiä nimellä tai nimettömänä. Jos nuori laittaa kysymyksen nimellisenä, ohjaaja keskustelee hänen kanssaan henkilökohtaisesti.

H1 ”Materiaaleja ei kukaan kuitenkaan lukis, mieluiten haluais puhua jonkun kans asioista. Laatikko olis tääl hyvä asia, ku tääl puhutaan tosi vähä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.”

H2 ”Tieto olis hyvä, jos sitä sais kaikessa, jos vaik pienessä porukas puhuttais siit.”

H4 ”Semmonen olis hyvä, et palautelaatikkoon vois laittaa kysymyksen, johon ohjaajat vastaavat ja lähettävät sen sitten nuorelle luettavaksi”

6.2 Seurustelu ja parisuhde

Kaikki nuoret toivoivat itselleen parisuhdetta, mutta neljä nuorta pohti, mistä tietää milloin on valmis seurustelemaan. Nuoret halusivat tietää myös sen, millainen on normaali parisuhde. Nuoret pohtivat myös, mistä tietää sen, että joku on ihastunut. Nuoret toivoivat tukea tilanteeseen, kun ihastuminen ei vastaa omiin tunteisiin. Tuen tarpeen nuoret sanoittivat siten, että he kaipaavat ohjaajan kuuntelua ja läsnäoloa. Seurustelun päättymiset koettiin viedän itsetuntoa alas, ja ohjaajilta toivottiin tukea ajatukseen, että elämä jatkuu eteenpäin. Nuoret toivoivat voivansa jutella enemmän omaohjaajien kanssa seurustelusta ja kaikkeen siihen liittyvistä vaiheista. Kaikki nuoret kokivat erittäin vaikeaksi suhteen päättämisen. Nuorilla ei ollut keinoja siihen ja osa olikin valmis päättämään suhteensa jopa tekstiviestillä.

H5 ”Mitä niinku kuuluu normaalii parisuhteeseen, mitä sillee on normaalia, vaik kumminkin tiän mitä on tosi rakkaus”

H1 ”Jos tulee jätetyks, tarttis ohjaajii sillee kuuntelemaan ja antamaan neuvoja miten täst eteenpäin.”

Kolme nuorista ei tiennyt, mitä rakkaus oikeastaan on. Yksi nuori sanoi tietävänsä mitä on tosi rakkaus, mutta hän ei kuitenkaan tiennyt, mitä on normaali parisuhde. Kaikkien nuorten mielestä mustasukkaisuus kuuluu seurusteluun ja se on normaalia. Nuorten mielestä mustasukkaisuus voi mennä sairaalloiseksi, mutta kukaan heistä ei osannut kuvata missä kohden kulkee normaaliuden raja. Nuoret myös toivoivat, että ohjaajien kanssa voisi jutella siitä, mikä on normaalia ja mikä ei ole normaalia mustasukkaisuutta.

H2 ”Mä luin just fb:sta, et jonku pappa oli sanonu sen lapselapsel, ettei

rakkaus oo tosiasia, vaa se on enempi sellast kiintymyst”

H5” Jos niin ku menee pussailee tuntematonta, ni sit niin ku vois olla mustasukkainen, mut ois hyvä jutella siit mikä on niinku normaali”

6.3 Ystävyys ja kiusaaminen

Nuoret kokivat, että ystävät ovat heille tärkeitä. Ystäville puhuttiin usein mieltä painavista asioista, minkä jälkeen nuoret saivat rohkeutta ja varmuutta ottaa kyseiset asiat puheeksi ohjaajien kanssa. Kolmen nuoren mielestä ystävät myös nostavat heidän itsetuntoaan. Nuoret halusivat jutella ohjaajien kanssa siitä, ellei heillä ole ystäviä ja saada neuvoa mitä siinä tilanteessa tulisi tehdä tai mistä ja miten ystäviä voi saada. Osa nuorista koki vaikeaksi sen, miten sanoa, jos he eivät halua olla jonkun ystävä tai kaveri. Osa nuorista koki vaikeaksi sanoa ystävälle ei, kun hän pyytää tekemään jotain mitä itse ei halua.

H1 ” Ellei oo ystävii, siit ois hyvä jutella”

Kolme nuorista kertoi itse kokeneensa kiusaamista tai syrjimistä laitoksessa. Yksi nuori kertoi kiusaamista tapahtuvan osastoilla, mutta hänen mielestään ei niin paljoa, että siihen pitäisi puuttua. Yksi nuorista kertoi kiusaamisen jatkuneen ohjaajille kertomisen jälkeenkin. Nuoret kokivat helpommaksi puolustaa toisia kuin itseään. Nuoret luottavat siihen, että kiusaaminen loppuu, jos siitä ei puhuta. Kiusatut nuoret kertoivat, miten pahalta kiusaaminen on tuntunut. Kiusaaminen on ollut sekä fyysistä että henkistä.

H4 ” Se yks idiootti ei oo lopettanut sitä, vaik oon puhunut ohjaajille. Mua on potkittu, syljetty ja kuristettu...rankkaa”

6.4 Seksuaalioikeudet ja seksuaalisuuden monimuotoisuus

Kolme nuorista ei ollut kuullut ikinä nuorten seksuaalioikeuksista, yksi nuori ei ollut varma oliko hän kuullut niistä ja yksi nuori oli varmasti kuullut niistä puhuttavan.

H5 ” Must tuntuu, et kaik tääl tietää, kyl mä ainakin..ne jotka on harrastanut seksiä ainakin tietää seksuaalioikeuksista”

Kun nuorille esitettiin kysymys: ”Mitä tiedät tai käsität seksuaalisuuden monimuotoisuudella?”, heistä kolme ei osannut sanoa, mitä sillä tarkoitetaan. Haastattelijoiden kerrottua, mitä tarkoitetaan seksuaalisuuden monimuotoisuudella, kävi ilmi, että nämä kolme nuorta eivät tunteneet myöskään seksuaalisuuden monimuotoisuuden sanastoa.

Kaksi nuorista eivät halua tietää seksuaalisuuden monimuotoisuudesta, yhdelle nuorelle on ihan sama mitä toiset ihmiset ovat, kaksi nuorista koki, että heillä ei ole riittävästi tietoa seksuaalisuuden monimuotoisuudesta. He myös toivoivat, että asiasta puhuttaisiin osastoilla enemmän, mutta toisaalta myös tietoa aiheesta haluttiin lisää. Yksi nuorista pohti myös, että seksuaalinen suuntautuminen voi vaihdella eri ikäkausina ja siitä pitäisi osastolla puhua.

H4” Mut siit ei kyl tääl puhuta”

6.5 Eka kerta, ehkäisy ja sukupuolitaudit

Neljä nuorista ei tiennyt, että jo ensimmäisestä kerrasta voi tulla raskaaksi. Nuoret toivoivat ohjaajien puhuvan heille ”eka kerrasta”, koska se jännittää ja mietityttää heitä. Nuoret kuitenkin tiedostivat, että ”eka kerta” ei mene niin kuin elokuvissa. Nuorista kaikki olivat kuulleet ehkäisystä, mutta heillä ei ollut varmaa tietoa eri ehkäisymenetelmistä ja niiden käytöstä. Nuoret toivoivat tietoa eri ehkäisymenetelmistä ja mistä ja miten niitä voisi saada. Yksi nuorista oli tyytyväinen, kun koulussa oli ollut pakko katsoa ehkäisyyn ja ”eka kertaan” liittyvä elokuva. Haastateltavilla pojilla oli mielestään kondomin käytöstä käytännön kokemusta, mutta he kaipasivat siihen kuitenkin luettavaa ohjetta. Haastateltavat tytöt kokivat ongelmana, että pojat haluavat yhdyntää ilman kondomia. He myös kertoivat, että pojat eivät kunnioita seksikumppaniaan, vaan menevät heti kertomaan kavereille kokemuksestaan. Kaikki nuoret sanoivat tietävänsä, mitä neitsyys tarkoittaa, ja

miten he voivat suojautua sukupuolitaudeilta. Haastatteluvastauksista kävi ilmi, että nuoret puhuvat asioista keskenään, mutta välittävät ajoittain toisilleen väärää tietoa. Osa nuorista ei tiennyt mitä tarkoittaa esileikki ja muutama ei osannut kuvailla millaista seksin pitää olla. Nuoret kuitenkin pohtivat, että luonto opettaa tämän asian.

H5” Mun ei niinku tartte tietää, mutta nuorempien ois hyvä tietää. Mikä niinku on neitsyys ja mitä sen menettäminen tarkoittaa, miks se muijil sattuu?”

H1”Meil molemmil sattui eka kerta...jos saisin valita olisin pitänyt pidempään neitsyyteni.”

6.6 Raskaus ja abortti

Neljä nuorista osasi kertoa raskauden merkkejä, kuten pahoinvointi, kuukautisten pois jäänti ja rintojen aristelu. Jos itse tai tyttöystävä olisi raskaana, kolme nuorista haluaisi kertoa asiasta ensimmäisenä omaohjaajalle. Kolme nuorista ei tiennyt kenellä on oikeus päättää abortista. Haastattelussa kävi ilmi, että nuorilla on paljon kysymyksiä liittyen raskauteen ja aborttiin. Yksi nuori sanoi, ettei hän tiedä tästä asiasta juuri mitään. Neljä nuorta pohti pitkään, että miten tulee toimia, jos epäilee raskautta. Osa nuorista sanoi tarvitsevansa omaohjaajan tukea kertoessa omalle vanhemmalle, jos epäilee raskautta.

H2” Jos tyttöystävä olis raskaana, ni hankin sil e-pillerit...”

H” Jos mun pitäis kertoa äitille, niin en ikinä uskaltais puhua mitään, mä tarttis omaohjaajan taustatueks siihe.”

6.7 Nuoren normaali fyysinen kasvu ja kehitys sekä ikätasoinen seksuaalinen kehitys ja porno

Tutkimusaineiston analyysissä nousi esiin se, että kaikki nuoret pohtivat omaan kehoonsa liittyviä muutoksia ja merkkejä. Nuorilla on myös tarve saada puhua edellä mainituista muutoksista aikuisen kanssa. Osa nuorista koki, että asioista voi puhua yhteisissä tiloissa yhdessä isomman ryhmän kanssa, mutta omaohjaaja keskustelut aiheen tiimoilta koettiin myös tärkeäksi riippuen keskusteltavasta asiasta. Neljä nuoresta tiesi,

että tietoa omaan kehitykseen liittyvistä asioista saa terveydenhoitajalta tai lääkäriltä. Neljää nuorta mietitytti ovatko toiset nuoret pohtineet samankaltaisia asioita.

H1 ”Mua pohdituttaa, kun mun keho muuttuu”

Kolme nuorta kertoi katsovansa pornoa, yhdeltä nuorelta ei saatu vastausta ja yksi nuori ohitti kysymyksen nopeasti toteamalla, että ” En halua puhua siitä”. Nuoret ajattelivat, että kukaan ei tiedä heidän katsovan pornoa, koska heidän mielestään kukaan ei osaa kuvitella heidän katsovan sitä. Nuoret kertoivat katsovansa pornoa, kun heillä oli tunne, että kukaan ei hyväksynyt heitä. Nuorten mielestä pornon katsomisessa ei ole mitään vaarallista. Nuoret kertoivat myös ottaneensa itsestään paljastavia kuvia ja laittaneensa niitä Internetiin. Nuoret käyttivät pornosta keskusteltaessa sanoja: pehmoporno, rakasteluporno, kova porno, viagra, horsemania ja orgasmin näyttelemisen. Kaksi nuorista kertoi, että myös muut yksikön nuoret katsovat pornoa, koska se kiinnostaa heitä. Kolme nuorista oli sitä mieltä, että pornoon voi jäädä koukkuun.

H5 ” Mä katon ite helvetisti pornoo...”

H2 ” Katoimme mun kaverin kaa pornosivui, ku meit kiinnosti se nii pal, mut sit mä niinku aloin vähitellen käymää siel sivuil”

6.8 Päihteet ja seksuaalisuus

Nuoret eivät tienneet, miten tupakka, alkoholi, huumeet ja lääkkeet vaikuttavat seksuaalisuuteen. Kolme nuorista pohti, vaikuttaako tupakan poltto pituuskasvuun, siittiöiden vähenemiseen ja hedelmällisyyteen, mutta heillä ei ollut siitä varmaa tietoa. Kahdella nuorella ei ollut mitään ajatusta siitä, miten päihteet voivat vaikuttaa seksuaalisuuteen. Nuorten tietous päihteiden vaikutuksista seksuaalisuuteen oli hyvin niukkaa. Nuorten mielestä alkoholi vapauttaa heitä lähestymään vastakkaista sukupuolta helpommin ja fyysisen kontaktin ottaminen toiseen ihmiseen on helpompaa. Nuorten mielestä päihtyneenä on joskus helpompi harrastaa seksiä, koska silloin heitä ei jännitä niin paljoa, mutta he eivät osanneet ajatella mitä negatiivisia vaikutuksia sillä voisi olla. Tutkijoiden kysyessä nuorilta ” Tiedätkö miten huumeet, tupakka, alkoholi ja lääkkeet vaikuttavat seksuaalisuuteen?”, heiltä tuli paljon vastakysymyksiä haastattelijoille aiheesta. Nuoria alkoi kiinnostaa, voivatko päihteet todella vaikuttaa heidän seksuaaliseen käyttäytymiseensä.

H1 ” Ei tiedetä mitä tupakka tai alkoholi vaikuttaa, eikä huumeittenkaan vaikutuksista tietä...”

H3 ” Ei oo tietoo paitsi et tupakka vähentää hedelmällisyyttä..hyvä olis tietää kaikest vaarallisest..”

6.9 Ulkonäköpaineet

Kaikilla nuorilla oli ulkonäköpaineita, jotka olivat hyvin erilaisia. Osalla nuorista paineet ulkonäöstä liittyivät miehisyyteen tai naisellisuuteen, kun taas osalla oli selkeästi paineita liittyen pituuteen ja painoon. Nuoret kertoivat pohtineensa näitä asioita lähinnä yksinään, mutta kaksi nuorista oli pystynyt keskustelemaan ulkonäköpaineista kavereidensa kanssa. Kukaan haastateltavista ei kertonut puhuneensa ulkonäköön liittyvistä asioista aikuisen kanssa. Nuoret kokivat, että seksikäs pukeutuminen vähentää ulkonäköpaineita. Heidän mielestään seksikäs ihminen käyttää paljastavia vaatteita. Nuorten mielestä seksikäs pukeutuminen myös nostattaa itsetuntoa. Nuoret kertoivat, että toiset ihmiset aiheuttavat heille ulkonäköpaineita siten, että jotkut haukkuvat heitä ylipainoisiksi, vaikka he itse ovat tyytyväisiä itseensä.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa nuorten ajatuksia, mielipiteitä, kokemuksia ja toiveita siitä, miten ja minkälaista seksuaalikasvatusta tulisi yksikössä toteuttaa, jotta heidän seksuaaliterveytensä olisi hyvä. Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan käyttää yksikköön laadittavan seksuaalikasvatussuunnitelman pohjana.

Seksuaalikasvatus on nuoren seksuaalioikeus, jonka WAS, IPPF ja WHO ovat määritelleet perustuen yleismaailmallisiin ihmisoikeuksien periaatteisiin (THL 2015). Haastatelluilla nuorilla ei ollut tietoa seksuaalioikeuksistaan, jotka kuitenkin ovat merkittävällä tavalla määritelty ja jotka jokaisen nuoren tulisi tietää. Tuskin monet aikuiset ja nuoret ovat tietoisia nuorten seksuaalioikeuksista, vaikka se on olennainen osa nuoren hyvinvointia. Tietoa tulisi lisätä seksuaalikasvatuksen avulla niin, että tietous nuorten seksuaalioikeuksista saavuttaisi mahdollisimman monet. Yksikön seksuaalikasvatussuunnitelman ensimmäinen askel tulisikin olla se, että sekä ohjaajilla että nuorilla on tämä tieto.

Huostaanotetut nuoret eivät saa normaalissa arjessaan esimerkkiä normaalista parisuhteesta, kuten esimerkiksi ydinperheessä kasvava nuori. Heidän vanhemmillaan on useasti haasteita omassa elämähallinnassaan, joten sijoitettu nuori ei ehkä saa kotona ollessaankaan tukea, opastusta ja ymmärrystä oman seksuaaliseen kehitykseensä, jolloin nuoren on vaikea muodostaa tervettä ja luontevaa suhtautumista omaan kehoonsa. Pohja nuoren omalle ajatukselle seksuaalisuudestaan ja omasta kehostaan luodaan jo varhaislapsuudessa (Rytyläinen & Valkama 2010, 72). Sijoitettujen lasten kiintymyssuhteet ovat usein ristiriitaisia tai turvattomia, jolloin heidän seksuaalinen kehityksensä on erilainen kuin turvallisessa kiintymyssuhteessa kasvaneen nuoren. Perusluottamus ja ihmistuntemus syntyvät lapsuudessa ja ne luovat pohjan myöhemmille ihmissuhteille. Nuoret opettelevat ystävyys- ja seurustelusuhteissa pettymyksen sietämistä. Oman seksuaalisuuden hyväksyminen kuuluu aikuistumiseen, ja nuori pohtii paljon seksuaalisuuttaan, miehenä ja naisena olemista. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2010, 170.) Sijoitetuilla nuorilla saattaa olla jo vauvaiästä lähtien puutteita heidän seksuaalisuuden kasvun ja kehityksen tukemisessa. Tämän vuoksi lastenkodissa asuvat nuoret tarvitsevat erityisesti laadukasta ja monipuolista seksuaalikasvatusta.

Tämän tutkimuksen tulokset eivät poikkea kovin paljon kouluterveyskyselyiden tuloksista. Molemmissa tuli esille nuorten tiedon puute heidän seksuaaliterveyteensä liittyvistä asioista. Huostaanotetuilla nuorilla on enemmän riskialtista seksuaalikäyttäytymistä, teiniraskauksia ja abortteja sekä heillä on korkeampi riski joutua seksuaalisesti kaltoin kohdelluksi. (Suvivuo 2011, 39; MSD 2013). Tämän vuoksi sijaishuollon nuoret tarvitsevat erityisesti tietoa, tukea ja ohjausta heidän seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista, joita voidaan käsitellä esimerkiksi omaohjaajatunneilla seksuaalikasvatussuunnitelman mukaisesti tai spontaanisti arjen keskellä. Pääasia kuitenkin on, että huostaanotettujen nuorten saamaan seksuaalikasvatukseen kiinnitetään erityisesti huomiota, jotta voidaan tukea heidän seksuaaliterveyttä. Väestöliiton (2013) toimiva lastensuojelun selvitysryhmän loppuraportista käy ilmi, että lastensuojeluasiakasnuorilla on muita nuoria enemmän haasteita seksuaaliterveyden alueella, minkä johdosta seksuaaliterveyden ja nuoren seksuaalisen kehityksen tukeminen tulisi olla yksi lastensuojelutyön tavoitteista

Tutkimusten mukaan kaikkein heikommassa asemassa olevat nuoret ovat alttiimpia median haittavaikutuksille ja riskeille. Heikommassa asemassa olevilla tarkoitetaan esimerkiksi perheessä olevia mielenterveys- ja /tai päihdeongelmia, yksinäisyyttä tai syrjäytyneisyyttä. (Bildjuschkin 2015, 142.) Nuorten ollessa Internetissä, he katsovat mm. videoklippejä, jotka liittyvät pornoon, väkivaltaan tai muihin vastaaviin sivustoihin, mutta eniten nuoret katsotaan kuitenkin pornoa. (EU Kids Online 2014, 13). Normaalisti nuoret saattavat ns. eksyä pornosivuille, mutta tämän tutkimuksen nuoret olivat tietoisesti etsineet pornosivustoja. Pornosivustoilla he hakivat hyväksyntää laittamalla sinne itsestään paljastavia kuvia ja he kokivat pornon jokapäiväisenä asiana eivätkä nähneet siinä vaaroja. Sijaishuollon yksiköllä on haasteita löytää sellaista oikeaa tietoa, joka pystyy kilpailemaan internetin tuottaman häikäilemättömän materiaalin kanssa. Lastenkoteihin sijoitetut nuoret ovat usein kokeneet ja nähneet paljon, jolloin heidän käsityksensä normaaliudesta seksuaalisuuden kohdalla on monin paikoin vääristynyt. Nuoret tarvitsevat ohjaajilta toistetuista asioista puhumista ja perustelemista siitä, miten esimerkiksi porno antaa vääristyneen kuvan ihmisen seksuaalisuudesta ja seksin harrastamisesta.

Tutkimuksen nuorilla oli paljon puutteita heidän seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa, joihin voisi vaikuttaa suunnitellulla ja riittävällä seksuaalikasvatuksella. Nuorille ei riitä pelkästään koulussa terveystiedon tunneilla annettava seksuaalikasvatus, vaan he tarvitsevat sitä myös jokapäiväisessä arjessa. Laitoksessa olevien sijoitettujen nuorten seksuaaliterveydestä ei ole tutkittua tietoa (Klemetti & Raussi 2014, 66). Kuitenkin sijaishuollon nuorten saamaan seksuaalikasvatukseen on kiinnitetty huomiota enenevässä

määrin viimeisten vuosien aikana, josta osoituksena on Väestöliiton Merck hanke, jonka tavoitteena on kehittää seksuaalikasvatusta huostaanotetuille nuorille. (Valtion koulukodit 2013)

Lähes jokaisessa tämän tutkimuksen tulososiossa korostuu omaohjaajan tärkeys nuorelle, vaikka he kokivat myös muut ohjaajat tärkeinä arjen aikuisina, joilta voi tarvittaessa saada tukea omaan seksuaalisuuteensa liittyvissä asioissa. Tämän vuoksi ohjaajien tulisi omata riittävät tiedot lapsen ja nuoren seksuaalisesta kehityksestä sekä pohtia omia arvojaan ja asenteitaan sekä seksuaalisuuttaan pystyäkseen toimimaan nuoren seksuaalikasvattajana. Tällä tavoin, he kykenevät vastaamaan spontaaneissa arjen tilanteissa nuorten tarpeisiin saada tukea ja tietoa seksuaalisuudesta. Sijaishuollon nuoret ovat usein kokeneet turvattomuutta, minkä vuoksi on ehdottoman tärkeää, että ohjaaja luo nuorelle turvallisen hetken seksuaalikasvatuksen ohjaukselle. Merck hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa ammattihenkilöstön tietotaitoa seksuaalikasvatuksen ohjaajana (Valtion koulukodit 2013).

Lasten, nuorten ja perheiden kokemusasiantuntemus ja osallisuus ovat hallituksen 3.kärkihankkeessa keskeisellä sijalla (STM 2016b). Nuorten osallisuus tulee huomioida lastensuojelun sijaishuollon arjessa, koska sitä edellytetään jo lainsäädännössä. Jos ohjaajat suunnittelisivat nuorille suunnattua seksuaalikasvatusohjelmaa, kuuntelematta lainkaan nuorten ajatuksia, siitä tulisi hyvin erilainen kuin jos nuoret olisivat itse mukana kertomassa, mitä he haluavat. Nuorten kuunteleminen seksuaalikasvatussuunnitelman teossa lisää sen vaikuttavuutta käytännössä.

Tutkimustuloksista tuli esiin se, että nuoret tarvitsevat ja haluavat seksuaalikasvatusta. Nuoret ovat valmiit ottamaan vastaan tietoa ja ohjausta erilaisilla tavoilla, mutta he toivovat ohjaajilta näkemystä siitä, milloin asioita voidaan keskustella ryhmässä ja mihin tarvitaan kahdenkeskistä aikaa nuoren kanssa. Nuorten tarve oli niin ilmeinen, että seksuaalikasvatukseen tulisi kiinnittää huomiota tässä yksikössä, mutta myös muissa lastenkodeissa, varsinkin, kun ei ole tutkittua tietoa sijoitettujen nuorten seksuaaliterveydestä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen aihevalintaan sisältyy jo monia eettisiä kysymyksiä, kuten kuinka paljon tarvitaan ja miten paljon on löydettävissä pohjatietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimukseen käytettävä aika on rajallinen ja tiede ei edisty, jos kaikki aika käytetään olemassa olevan tiedon hakuun. Useilla aloilla on jo runsaasti tutkimustietoa, jolloin on osattava rajata tiedon hakua ja määrää niin, että aiheen kannalta olennainen tieto on löydetty. Tutkimuksen julkaiseminen on osa tieteellisen avoimuuden periaatetta. Kuinka pitkälle tämä ajatus voi määrittää aiheen valintaa. Eettisen kysymyksen äärellä ollaan myös silloin, kun mietitään miten aiheen valinta ja tutkimuksen tulokset vaikuttavat tutkimusympäristöön. Tutkimusaiheen valinta on eettisesti merkittävä, kun mietitään, onko tutkimus mahdollista suorittaa vallitsevissa olosuhteissa. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 53–55.)

Tutkimuksen alkuvaiheessa eettistä pohdintaa aiheutti tutkitun tiedon rajaaminen ja löytäminen. Tutkijat olivat tehneet TKI-projektiharjoittelussa seksuaalikasvatus aiheeseen liittyvän oppaan. Tämän projektin aikana tuli selville, että aiheesta on runsaasti teorian tietoa, mutta tutkijat eivät olleet löytäneet tutkittua tietoa sijaishuollossa toteutettavasta seksuaalikasvatuksesta. Nuorten avoimuus ja luottamuksellisuus haastatteluissa, joiden teema oli arka ja henkilökohtainen, aiheutti tutkijoissa vielä kerran anonymiteetin säilymisen eettistä pohdintaa. Nuorten anonymiteettiä oli mietitty ennen tutkimuksen tekoa eikä sijaishuollon yksikön nimeä eikä paikkakuntaa tule missään vaiheessa esille opinnäytetyössä.

Tutkimustulosten ajateltiin hyödyttävän toimintaympäristöä siten, että siellä voidaan laatia niiden pohjalta yksikölle omaohjaajuuden tueksi seksuaalikasvatussuunnitelma turvaamaan nuoren kasvua ja kehitystä. Ohjaajan tulee tutkia omia seksuaalisuuteen liittyviä asenteitaan ja kipupisteitään ennen kuin hän pystyy toimimaan nuorten seksuaalikasvattajana. Tutkijat pohtivat onko kenelläkään eettisesti oikeutta velvoittaa ohjaajia tämän kaltaiseen pohdintaan, vaikka seksuaaliohjaus pohjautuu aina ohjaajan omiin arvoihin ja asenteisiin.

Tutkimuksen alussa aikataulu mietitytti tutkijoita, koska edessä oli nuorten kesäloma, jolloin he olivat paljon poissa sijaishuollon yksiköstä. Tutkimusetiikan ja luotettavuuden kannalta tämä tarkoitti, että onko tutkimuksen huolelliselle tekemiselle varattu riittävästi aikaa. Haastattelut pystyttiin toteuttamaan suunnitelulla aikataululla nuorten ja haastattelijoiden molemminpuolisen joustavuuden vuoksi.

Eettisestä näkökulmasta tarkastellen tässä tutkimuksessa nousee tärkeäksi osa-alueeksi tutkimukseen osallistuvien suostumus tutkimukseen. Suomen lainsäädäntö ei määritä yleispätevästi, sitä kuka saa päättää nuoren osallistumisesta tutkimukseen. Nuoren osallistuminen tutkimukseen kuuluu käytännössä niihin henkilökohtaisiin asioihin, joista lain mukaan huoltaja päättää. Huoltajan tulee kuitenkin keskustella aiheesta nuoren kanssa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Suomen laki ei tunne säädöstä, miten suostumus hankitaan, kuitenkin yleensä riittää, että vanhempia tai muita huoltajia informoidaan etukäteen tutkimuksesta, jolloin he voivat halutessaan kieltää nuoren osallistumisen tutkimukseen. Nuorelle kuuluu perustuslain mukaan itsemääräämisoikeus, joten lähtökohtaisesti tarvitaan lisäksi nuoren oma suostumus tutkimukseen. Käytännössä ei ole selvää minkä ikäiseltä nuorelta voidaan pyytää oma suostumus tai miten se tulee tehdä. (Nieminen 2010, 33.)

Tutkijat halusivat toimia eettisesti ja laillisesti oikein haastattelulupien hankkimisessa. Lupien saamisen suhteen käytiin keskustelua sijaishuollon esimiehen ja sosiaalityöntekijän sekä opinnäytetyölle tutkimusluvan antaneen johtajan kanssa. Jokaisen haastateltavan nuoren vanhemmille soitettiin ja kerrottiin tutkimuksesta sekä sen tarkoituksesta. Kaikilta vanhemmilta saatiin suullinen ja kirjallinen lupa (Liite 2. Haastattelulupa) haastatteluun. Kahden haastateltavan nuoren vanhemmalta ei ollut tullut kirjallista haastattelulupaa haastattelujen alkamisajankohtaan mennessä. Tutkijat ottivat yhteyttä toimeksiantosopimuksen allekirjoittaneeseen kysyäkseen neuvoa tilanteeseen. Tutkijat saivat luvan haastatella nuoria ilman vanhempien allekirjoittamaa lupalappua, mutta eivät saaneet lupaa käyttää aineistoa ilman kirjallista haastattelulupaa. Puuttuvat haastatteluluvat saapuivat saman päivän aikana, kun haastattelut suoritettiin. Nuorille kerrottiin tutkimuksesta sekä sen tarkoituksesta ja samalla heiltä pyydettiin suostumus haastatteluun. Nuorilta saatu lupa varmistettiin vielä suullisesti ennen haastattelun alkua.

Tutkimusetiikan periaatteita ovat rehellisyys, kunnioitus ja luottamus. Eettisen toiminnan kannalta on oleellista, miten tutkimuskysymykset (Liite 3. Haastattelukysymykset) operationalisoidaan. Eettisesti on tärkeää pohtia, miten varmistetaan tuen saaminen haastatellulle, jos kysymykset aktivoivat aiheeseen liittyviä voimakkaita tunteita. (Kylmä & Juvakka 2007, 147–148.) Tutkijat miettivät ohjaajien kanssa etukäteen, miten toimia, jos nuorille herää muistoja tai työstämättömiä kriisejä haastattelun aikana tai sen jälkeen. Yhdessä ohjaajien kanssa sovittiin, että nuorta varten on yksi ohjaaja käytettävissä haastattelun jälkeen mahdollisten tunnereaktioiden vuoksi. Nuorelle annettiin myös lupa poistua milloin tahansa haastattelun aikana.

Tutkijat halusivat luoda nuoriin luottamuksellisen suhteen, joka onnistui, sillä nuoret kertoivat avoimesti henkilökohtaisista asioistaan. Luottamusta haluttiin lisätä vielä kertomalla tutkimuksen kulusta ja tarkoituksesta, aineiston käyttötarkoituksesta ja käsittelyta-voista, miten aineisto hävitetään ja milloin, ketä opinnäytetyötä lukevat ja miksi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä ohjetta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa korostuu sen sisällöllinen johdonmukaisuus eli vaikka tutkimuksen erilliset osat täyttäisivät tutkimuseettiset kriteerit, niiden pitää olla myös suhteessa toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Kvalitatiivisen tutkimuksen *reliabiliteetin* eli luotettavuuden varmistaa aineiston riittävyys. Se tarkoittaa myös tulosten pysyvyyttä eli jos tutkimus toistettaisiin, saataisiin samat tulokset. *Validiteetissa* on kyse siitä, että tutkimus on oikein tehty ja pätevä. Validissa tutkimuksessa kuullaan oikeita ihmisiä, kysytään oikeat kysymykset sekä analysoidaan ja tulkitaan aineistoa oikein. (Kananen 2015, 342–343.)

Tutkimuksen luotettavuutta reliabiliteetin osalta olisi voitu lisätä sillä, että tutkimukseen olisi otettu lisää haastateltavia ja samansuuntaisia vastauksia olisi saatu laajemmasta otoksesta. Toisaalta yksikön nuorten kokonaismäärä on kymmenen, joten viisi haastateltavaa nuorta on riittävä ajatellen tutkimuksen laajuutta ja käytettäviä resursseja. Näiden viiden haastateltavan osalta saturaatiopiste kuitenkin saavutettiin. Kysymyksiä kysyttiin monesta eri näkökulmasta ja saadut vastaukset olivat samankaltaisia. Nuoret puhuivat laajasti aiheesta, joten voidaan päätellä, jos tutkimus toistettaisiin, saataisiin samankaltaiset tulokset. Muutamiiin kysymyksiin haastateltavat vastasivat niukasti, mikä vaikutti tutkimustuloksiin heikentävästi.

Tämän tutkimuksen validiteetti pohjautuu rehellisyyteen ja läpinäkyvyyteen. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan kuvausta tutkimuksen kulusta ja tuloksista sekä niiden tarkastelusta. Tutkimuksen analysointi on kuvattu vaihe vaiheelta. Läpinäkyvyys tarkoittaa myös, että tutkimusta on annettu luettavaksi useita kertoja prosessin aikana opettajalle sekä opponijalle. Tutkimuskysymyksiin on saatu vastauksia valitulla tutkimusmenetelmällä. Tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Rehellisyys oli näkyvillä koko tutkimusprosessin ajan, nuorille ja heidän vanhemmilleen tämä tarkoitti sitä, että heille kerrottiin, minkälaisesta tutkimuksesta on kyse ja mihin tutkimustuloksia käytetään.

7.3 Loppusanat

Tutkimuksen aihe on arka ja henkilökohtainen, minkä vuoksi tutkijoilla oli pelkoa siitä, että tutkimuskysymyksiin ei saada kattavasti vastauksia nuorten haastatteluilla. Nuoret kuitenkin yllättivät täysin avoimuudellaan ja innokkuudellaan keskustella seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Haastatteluista saatiin laaja aineisto analysoitavaksi siten, että myös saturaatiopiste saavutettiin jo viiden haastattelun jälkeen. Haastatteluiden tunnelmasta, nuorten kehon kielen muutoksesta jännittyneisyydestä rentoutuneeseen ja nuorten suunnattomasta innostuneisuudesta aiheeseen, mitä piti ajoittain rajata, tutkijoille tuli tunne, että nuoret vastasivat kysymyksiin rehellisesti. Välillä palattiin uudelleen jo käsiteltyihin aiheisiin, mutta nuorten vastaukset olivat aina samankaltaisia. Yllättävää oli myös se, että tyttöjen ja poikien aktiivisuudessa ei ollut eroja.

Huomioitavaa oli myös se, että nuoret vastasivat tietävänsä kysytyt asiat, mutta asiaa tarkemmin kysellessä kävi ilmi, että nuorilla ei ollut asiasta syvällisempää ja tarkempaa käsitystä. Lisäksi tieto, että nuoret eivät osaa kysyä kaikkea, koska he eivät yksinkertaisesti tiedä asioista, on hyvä ottaa huomioon seksuaalikasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Tutkimusprosessin aikana on korostunut käsitys siitä, että nuorten kanssa tehtävässä työssä tulee ottaa nuoret mukaan suunnittelemaan ja kehittämään toimintaa, jossa he ovat osallisena. Näin saadaan toiminnalle enemmän vaikuttavuutta, koska se lähtee nuoren tarpeista.

Sijaishuollon nuorten seksuaalikasvatuksesta ei löytynyt paljoakaan tutkittua tietoa. Opinnäytetyön valmistuessa, löydettiin aivan viime hetkillä Väestöliiton Merck hanke, jonka tiimoilta oltiin yhteydessä hankkeen projektikoordinaattoriin Sari Häliseen. Opinnäytetyö on siis ajankohtainen, koska Väestöliittokin on saanut rahoitusta sijaishuollon nuorten seksuaalikasvatuksen kehittämiseen 75 000 dollarin hankeavustuksen. Hankkeessa on käynnissä viimeinen vuosi. Tähän mennessä he ovat tehneet nuorille ja ammattilaisille tarvekartoituksen aiheesta, minkä perusteella heillä on tietoa siitä, millaisista aiheista nuoret tarvitsevat seksuaalikasvatusta.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset, jotka toimivat pohjana sijaishuollon yksikön ryhtyessä suunnittelemaan nuorille seksuaalikasvatussuunnitelmaa omaohjaajan työn tueksi. Sijaishuollon nuoret tarvitsevat paljon ja laaja-alaista tietoa seksuaaliterveytensä tueksi. Tämän lisäksi nuoret kaipaavat lähelleen aikuisia, joiden kanssa voi keskustella ja joilta voi kysyä seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Nuorten on

myös tärkeää saada aikuisilta tukea, kun he kipuilevat omassa seksuaalisuuden kehityksessään.

Tätä opinnäytetyötä tehdessä nousi ajatus siitä, että jatkotutkimus voitaisiin tehdä kartoittamalla sijaishuollon ohjaajien tieto lapsen ja nuoren seksuaalisesta kehityksestä ja seksuaalikasvatuksen merkityksestä nuoren seksuaaliterveydelle sekä ohjaajien omista arvoista ja asenteista seksuaalisuutta kohtaan.

LÄHTEET

Aalberg, V & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuorten kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin., 2.korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy.

Alasutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teokses-sa.Ruusu-vuori, J.& Tiittula, L. (toim.) Haastattelu, tutkimus ja tilanteet ja vuorovaikutus. Jy-väskylä: Gum-merus kirjapaino Oy. 145-162.

Apter. D. 2008. Onko seksuaalikasvatuksesta- ja neuvonnasta hyötyä? Duodecim 4, 427-428.

Araneva, M. 2016. Lapsen suojele toteuttaminen ja päätöksenteko. Liettua: BALTO print.

Bandura, A. 2016. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa. Vasta, R.(toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. EU:ssa.

Bildjuschkin, K & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Bildjuschkin, K & Ruuhilahti, S. 2010a. Selkee! Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimen julkai-suja, 6/2010.

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2010b. Puhutaan seksuaalisuudesta. Ammatillisia kohtaantumi-sia sosiaali- ja hoitotyössä. Viro: Tallinna Raamatutrukikoda.

Bildjuschkin, K.2015.Seksuaalikasvatuksen tueksi. Verkkojulkaisu.THL.Viitattu 16.10.2016. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%c3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Brusila, P.; Hyvärinen, S.; Kallio, M. ; Porras, K. & Sandberg, T. 2009. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Helsinki: Redfina Oy.

Cacciatore, R. 2007. Huomenna mennään pussauskoppiin. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Cacciatore, R. 2015. Miksi tarvitaan pienten lasten seksuaalikasvatusta? Viitattu 21.2.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=zFTFpRsAnzI>

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tallinna: Vastapaino Oy.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa. Marja-nen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissa. Juva: PS-kustannus. 75-95.

Eskola, J.& Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3., uudistettu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy. 26-44.

EU Kids Online 2014. EU Kids Online, Findings. Methods, Recommendations, Eu Kids Online, LSE, London, UK. Viitattu 30.10.2016. <http://eprints.lse.ac.uk/60512/1/EU%20Kids%20onli-nie%20III%20.pdf>

Hannuksela-Svahn, A. 2014. Sukupuolitaudit, seksitaudit. Duodecim. Terveyskirjasto Viitattu 20.10.2016. www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00497

- Hetemäki, I. 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Ihmisoikeudet.net. 2016. Seksuaalioikeudet. Viitattu 14.10.2016. www.ihmisoikeudet.net/opettajalle/seksuaalioikeudet/
- Ingham, R. & Aggleton, P. 2006. Promoting young people`s sexual health. International perspectives. New York: Routledge.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyönkirjoittajan opas. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteissä. 3 uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E.(toim.) 2014. Edistä, ehkäise ja vaikuta. Seksuaali -ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Opas 33. Viitattu 9.10.2016. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy. <http://www.julkari.fi/handle/10024/116162>
- Korteniemi-Poikela, E & Cacciatore, R. 2010. Portaita pitkin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Grano Oy.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417.
- Liinamo, A. 2005. Suomalaisnuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveystiedot oppilaan ja koulun näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylä Printing house.
- Merta, A. 2015. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden osaamisen kehittäminen. Teoksessa. Laaksonen, C.; Suvivuo, P. & Kuukasjärvi, A. (toim.) Terveesti nyt ja huomenna. Tampere: Juvenes Print Oy. 134-147.
- Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet., 2.tarkistettu painos. Viro.
- MSD. 2013. MSD tukee huostaan otettujen tyttöjen seksuaalikasvatusta. Viitattu 14.10.2016. <http://www.msd.fi/news-room/newsarchive/Sivut/msd-tukee-huostaan-otettujen-75-000-vaees-toeliiton-koulutustoimintaan.aspx>
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa. Lagström, H.; Pösö, T.; Rutanen, N. & Vehkalahti, K.(toim.). Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino. 25-42.
- Nuorisolaki. 2006. L 27.1.2006/72.
- Oksanen, J. 2015. Seksuaaliterveyttä ja suhdetaitoja. Autismissäätio: Yksin ja kaksin- seksuaalikasvatushanke (2013-2015)
- Pelastakaa lapset ry www-sivut 2016. Lapsen osallisuus. Viitattu 15.4.2016. <http://www.pelastakaa-lapset.fi/toiminta/vaikuttamisty/osallisuus/>
- Perustuslaki. 1999. L 11.6.1999/731.

Promotion of Sexual Health. 2000. Recommendations for Action. Proceedings of a regional consultation. Guatemala: Pan American Health Organisation, World Health Organisation. Viitattu 20.10.2016. <http://new.paho.org/hq/dmdocuments/2008/PromotionSexualHealth.pdf>

Rinkinen, T. 2012. Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. Helsinki: Hansaprint Oy.

Ryttyläinen, K & Valkama, S. 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita Prima.

Räty, T.2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.8.2016. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. 2. p. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosiaali – ja terveysministeriö. 2016a. Terveystieteen edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050; 2006:19 ISBN 952-00-1975-8 (nid.), ISBN 952-00-1976-6 (PDF)Viitattu 9.10.2016 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70473/julkaisu_2006_19_terveyden_edistaminen_verkko.pdf?sequence=1

Sotkanet 2014. Helsinki: Tilasto- ja indikaattoripankki. Viitattu 25.4.2016. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=s84uBQA=®ion=s07MBAA=&year=sy4rtc7X0zUEAA==&gender=t&t=line>

Suomen nuorisovaltuustojenliitto ry www-sivut 2016. Viitattu 25.4.2016. www.nuva.fi/osallisuusopas

Suvivuo, P. 2011. The Ability of Adolescent Girls to Exert Control over Sexually – Charged Situations. A narrative Study for the Promotion of Sexual health. Väitöskirja.: Kuopio. Kopijyvä OY. Department of Nursing Science.

Suvivuo, P. 2013. Lasten ja nuorten seksuaalikasvatus. Viitattu 19.2.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=UokqOb0TjxE>

Suvivuo, P. 2015. Koulun seksuaalikasvatus nuorten seksuaaliterveyden edistäjänä. Teoksessa. Laaksonen, C.; Suvivuo, P. & Kuukasjärvi, A. (toim.) Terveesti nyt ja huomenna. Tampere: Juvenes Print Oy. 56–66.

Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos. 2016d. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 25.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos. 2016d. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 25.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

Terveystieteen ja hyvinvoinninlaitos. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: THL.

Terveystieteen ja hyvinvoinninlaitos. 2014a. Seksuaalikasvatus. Viitattu 20.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys/seksuaalikasvatus>

Terveystieteen ja hyvinvoinninlaitos. 2014b. Raskaudenkeskeytykset 2013. Viitattu 25.4.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116832/Tr25_14.pdf?sequence=1

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2015a. Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen. Viitattu 30.10.2016 www.slideshare.net/THLfi/seksuaalisuuden-puheeksi-ottaminen
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2015b. Seksuaali- ja lisääntymisterveys. Viitattu 30.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalioikeudet>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2016a. Kouluterveyskysely 2015. Viitattu 14.10.2016. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/Kouluterveyskysely/Kouluterveyskysely_2015.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2016b. Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 14.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/seksuaaliterveys>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2016c. Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 20.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon-tueksi/lahisuhde-perhevakivallan-ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2016e. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 15.4.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Tilastokeskus 2016. Koko Suomi: Tilastokeskus. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_oikeusolot.html.
- Tuki koti Syli www-sivut 2016. Viitattu 20.10.2016. www.tukikotisyli.fi/images/syli_seksi_syliiss_web.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa. Kujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 41-54.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Valtion koulukodit www-sivut 2013. Viitattu 20.10.2016. www.koulukodit.fi/tapahtumat-2013.html
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- WAS. World association for sexual health. 2014. Viitattu 20.4.2016. <http://www.world-sexology.org/wp-content/uploads/2013/08/DSR-Finnish.pdf>
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.
- Väestöliitto 2006. Väestöliiton seksuaaliterveyspoliittinen ohjelma. Viitattu 20.10.2016. <http://vaestoliitto.fi>seksuaaliterveyspoliittinenohjelma>
- Väestöliitto. 2013. Toimiva lastensuojelu työryhmän loppuraportti. STM071:00/2012. Viitattu 30.10.2016. <http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/2875596/Toimiva+lastensuojelu.pdf>
- Väestöliitto. 2016. Seksuaalioikeudet. Viitattu 14.10.2016. www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet

Koodaustaulukko

<p>"Kaikkein paras on kysyä, tiedän jonkin veran, kun oon netist kattonu, vaik ei ne oo kaikkein luotettavimpii"</p> <p>"Niinku puhumal ei mittä esitteitä",</p> <p>" Tääl puhutaan tosi vähän seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, tietoa kaivataan kaikesta mahdollisesta"...seksistä, seurustelusta, ystävyydestä"</p>	<p>Ei esitteitä</p> <p>Puhumalla</p> <p>Kysymällä</p> <p>Tiedon puute</p> <p>Luotettavat internet sivut</p>	<p>Tiedon puute</p> <p>Vuorovaikutus</p> <p>Luotettavat lähteet</p> <p>Tieto</p>
<p>" Kyl mä niinku haluisin tietää tost seurustelust lisää",</p> <p>" Ohjaajien ois hyvä jutella tääl niinku seurustelust, et sais tukee"</p> <p>" Jos tulee jätetyks, tarttis ohjaajii sillee kuuntelemaan ja antamaan neuvoja miten täst eteenpäin"</p> <p>"Mä en niinku todellakaa tiennyt miten laittaa poikki, se oli ahdistavaa ja vaikeaa"</p> <p>"Semmosest vois saada juttuu, et pystys kertoa tunteista tai jos on niinku johki ihastunu"</p> <p>"Mustasukkaisuus on iha vitun pellee"</p>	<p>Suhteen päättäminen</p> <p>Seurustelun pelisäännöt</p> <p>Ohjaajien kuuntelu ja läsnäolo</p> <p>Normaali parisuhde</p> <p>Mustasukkaisuus</p> <p>Rakkaus</p> <p>Tiedon puute</p>	<p>Seurustelu</p> <p>Parisuhde</p> <p>Tieto</p> <p>Ohjaajien tuki</p>

<p>” Ellei oo ystävii siit ois hyvä jutella”</p> <p>Se on niinku vaikee olla tekemättä, jos joku pyytää, haluaa olla kaveri, ei niinku uskalla sanoa et ei vaik niinku haluis”</p> <p>”Yks nuori yritti tääl kuristaa mua, jos ei välitä niin ne ei kiusaa.”</p> <p>”Sit ku haukuttaa ulkonäköö mä en niinku osaa puolustaan itteäni, mut toisia osaan”</p>	<p>Ystävyyssuhteet</p> <p>Itsensä rajaaminen</p> <p>Ulkonäköpaineet</p> <p>Kiusaaminen</p> <p>Tiedon puute</p>	<p>Ystävyys</p> <p>Yksinäisyys</p> <p>Fyysinen ja henkinen väkivalta</p> <p>Tieto</p>
<p>” Vaik mä en ite oo mikää homo tai transu, mut mul on iha sama mitä ne on?”</p> <p>” Ei kiinnosta saada tietoo niist”</p> <p>” Tääl ei oo riittäväst tietoo, tääl pitäis kertoa et tietys iäs se voi vaihdella”</p> <p>” Kyl meil oli terveystiedos, eks se oo jotai et saa kieltäytyä”</p> <p>” En tienny sellasii seksuaalioikeuksia ees oleva”</p>	<p>Kiinnostuksen puute</p> <p>Seksuaalisuuden muodot</p> <p>Tiedon puute</p>	<p>Seksuaalisuuden monimuotoisuus</p> <p>Seksuaalioikeudet</p> <p>Tieto</p>
<p>” Ehkäisystäki kannattais puhuu nuorten kans”</p> <p>” Mitä jos mies ottaa e-pillerin?”</p> <p>” Kondomi laitetaan toho päähä ja rullataan siihe. Ei siitä annettu mitää ohjeistusta, mut käytäntö opettaa”</p> <p>” Ekast kerrast voi tulla raskaaks...kai voi en mä tiä”</p> <p>”Tiiän, että kondomilla”</p>	<p>Ehkäisy</p> <p>Tiedon puute</p> <p>Sukupuolitautilien ehkäisy</p> <p>Eka kerta</p>	<p>Ehkäisymenetelmät</p> <p>Sukupuolitaudit</p> <p>Ensimmäinen yhdyntä/ eka kerta</p> <p>Tieto</p>

<p>"Mä oon jutellut mun kavereitten kaakin asiasta, et mikä on se oikee ikä"</p>		
<p>" Jos tyttöystävä tulee raskaaks, täst vois saada lisää tietoo"</p> <p>"Jos tyttöystävä on raskaana, hankkisin sil e-pillerit...sit pitää jutella aikuise kans mitä vittuu nyt tehdä"</p> <p>" Ei tuu kuukautisii ja vatsa kasvaa..en kyl tiää pitääks se paikkansa"</p> <p>"Tytöl tai yhteine päätös, en mä nyt vittu halua viel mitään mukulaa"</p>	<p>Raskauden merkit</p> <p>Väärä tieto</p> <p>Päätös raskauden keskeyttämisestä</p> <p>Aikuisen tuki</p>	<p>Raskaus</p> <p>Raskauden keskeytys</p> <p>Tiedon puute</p> <p>Ohjaajan rooli ja tuki</p>
<p>"Pohdin paljon, kun keho on muuttunu naiseks"</p> <p>" Siit saa tietää lääkärilt, mut ois se hyvä käydä täälläkin läpi jotenki sillee yhteisesti tai omaohjaajan kans sillee"</p> <p>"Yks tyttö ei uskaltanu puhuu ohjaajille ja hain sille salaa viikon siteitä"</p> <p>" Mun mielest se on totta, et pornoon voi jäädä koukkuun"</p> <p>Mä ite katon helvetist pornoo, ku kukaan ei hyväksyny mua"</p> <p>"Porno näkyy tääl jonku verra, mut ei oo nii vakavaa et siihe pitäs puuttua"</p>	<p>Kehon muutokset</p> <p>Tiedon puute</p> <p>Porno ja alle 18 vuotias</p>	<p>Nuoren normaali fyysinen kasvu ja kehitys Ikätasoinen seksuaalinen kehitys</p> <p>Tieto</p> <p>Porno</p>

<p>”No tupakka ainaki heikentää siittiöiden määrää, alkoholist en oikeen tiä”</p> <p>” Ei oo tietoo paitsi et tupakka vähentää hedelmällisyyttä, hyvä on tietää kaikest vaarallisest”</p> <p>” Ei tiedetä mitä alkoholi vaikuttaa tai tupakka...lopettaa pituuskasvun eikä huumeittenkaan vaikutuksest tiietä”</p>	<p>Alkoholi</p> <p>Tupakka</p> <p>Huumeet</p> <p>Lääkkeet</p> <p>Tiedon puute</p>	<p>Päihteiden ja lääkkeiden vaikutukset</p> <p>Tieto</p>
--	---	--

Tutkimuslupa

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta, xxxxxx xxxxxx xx xxx-xxxxxxx xxxxxxxxxxx xxxxxxxx. Teemme opinnäytetyötä aiheesta seksuaalikasvatus. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa nuorten mielipiteitä siitä, miten ja minkälaisissa tilanteissa he toivovat, että esimerkiksi ystävyydestä, seurustelusta, ehkäisymenetelmistä, fyysisestä kasvusta, rakastumisen tunteesta jne. ohjaajat heidän kanssaan keskustelisivat. Haastatteluiden pohjalta ohjaajat kehittävät työtään seksuaalikasvatuksen suunnitelmaa laadittaessa.

Pyydämme Teiltä lupaa saada haastatella lastanne. Haastattelu tapahtuu täysin anonymisti. Mistään ei tule selville missä lastensuojelulaitoksessa haastattelu on tehty eikä haastateltavan nimeä tai ikää tule missään vaiheessa esiin, emmekä kysy lapsen omia kokemuksia.

Opinnäytetyön ja haastatteluiden tekemiseen meillä on kehitysjohtajan xxxxxxxxxxx sekä yksikön esimiehen xxxxxxxxxxx lupa.

Palautatko ystävällisesti mahdollisimman nopeasti allekirjoitetun suostumuksen.

Yhteistyöterveisin Marika Ketamo ja Taina Väinölä

Haastattelukysymykset

1. Kenen kanssa haluat puhua seksuaalikasvatukseen liittyvistä asioista?
2. Mistä ja miten haluat saada tietoa seksuaalikasvatukseen liittyvistä asioista?
3. Mistä ajattelet löytäväsi luotettavaa tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista?
4. Tiedätkö esimerkiksi nettisivuja, joista voit löytää luotettavaa tietoa seksuaalisuudesta, ehkäisystä ja sukupuolitaudeista?
5. Oletko kuullut, että nuorilla on omat seksuaalioikeudet?
6. Mitä tiedät tai käsität seksuaalisuuden monimuotoisuudella?
7. Entä mitä ajattelet seksuaalisuuden monimuotoisuudesta?
8. Milloin tietää, että on valmis seksiin/ eka kerta?
9. Mitä neitsyys tarkoittaa?
10. Tiedätkö mitä porno on?
11. Jos olet ihastunut samaan sukupuoleen, mitä sitten tekisit?
12. Miten voit lähestyä ihastusta?
13. Mistä tietää, että joku on ihastunut?
14. Mitä sinun mielestä on rakkaus?
15. Kuuluuko mustasukkaisuus seurusteluun?
16. Voiko olla liian vähän tai liian paljon mustasukkainen?
17. Milloin olen valmis seurustelemaan?
18. Mikä tai mitä on pettämistä?
19. Miten kestät sen, jos ystävä tai seurustelukumppani jättää?
20. Kuuluuko mielestäsi väkivalta seurustelu tai ystävyysuhteeseen?
21. Miten sanot, jos et halua jonkun koskettavan tai tulevan liian lähelle sinua?

22. Tiedätkö mitä seurustelulta pitää odottaa? Vaaditaanko siihen mielestäsi jotain erityistaitoja?
23. Millaista erilaista rakkautta on olemassa?
24. Onko sinulla ulkonäköpaineita?
25. Miten saat ystäviä?
26. Mitä, jos et halua olla jonkun ystävä? Miten toimit siinä tilanteessa?
27. Tiedätkö, millaista erilaista väkivaltaa on olemassa? (henkistä, fyysistä, piilevää, taloudellista, hengellistä)
28. Oletko kokenut kiusaamista?
29. Tiedätkö miten huumeet, tupakka ja alkoholi vaikuttavat seksuaalisuuteen?
30. Milloin pitää aloittaa ehkäisyn käyttö?
31. Mistä tietää, että tytöt tai pojat ovat kiinnostuneita/ ihastuneita?
32. Tiedätkö mikä on normaalia omaan kehoon liittyvää kehitystä?
33. Mistä tiedät murrosiän alkaneen tai loppuneen?
34. Milloin suhde pitää lopettaa? Entä miten sen voi lopettaa?
35. Miten voi tulla raskaaksi, jo ensimmäisestä kerrasta?
36. Miten voit suojautua sukupuolitaudeilta?
37. Tiedätkö millä kaikilla tavoin voi raskautta ehkäistä?
38. Mitä teen, jos joku ei halua olla minun ystävä tai minä en hänen?
39. Kenellä on mielestäsi oikeus päättää raskaaksi tulemisesta tai abortista, tytöllä vai pojalla?
40. Mistä tietää, että tyttö on raskaana?
41. Miten toimin, jos epäilen olevani raskaana tai tyttöystävä on raskaana?
42. Onko sinulla jotain kysyttävää?